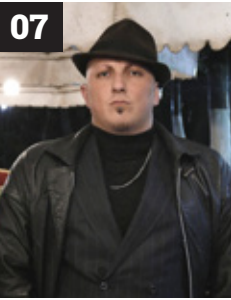

07

■ Editörlük ve yazarlık arkadaş değiller

Yazar Muhammet Durmuş: "Bugün beğendiğim bir kareografi oluşturabildiğimde bunu metne döküp okurun zihninde canlandırmak istiyorum. Buna çalışıyorum. Editörlük ve yazarlık arasında pek de bir ilişki yok benim için. Onlar ayrı odalarda kalıyorlar ve arkadaş değiller."

Zeynep Yıldırım'ın röportajı sayfa 7'de.

09

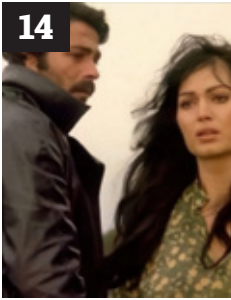

■ Kalbin fiilleriyle insan olabiliriz

Şair ve yazar Ali Sali: "Kalbin fiilleriyle ancak insan olabiliriz. İnsan olabilirsek bize hitap edilir. O hitap karşısındaki tavrimızdır bizim her şeyimizi belirleyen. Ya mükafata ya mücazata düşer olacağız sonuçta. Bunu da kalbimizin fiilleri tayin edecek."

Zeynep Karaca'nın röportajı sayfa 9'da.

14

■ Yeşilçam'ın mağrur eşiği

"Devlerin Aşkı, Selvi Boylum Al Yazmalım ve Bir Yudum Sevgi filmleri; taşradan kente, fabrikadan holding gökdelenlerine uzanan bir Türkiye panoramasını ve aslında benim o televizyon karşısında büyüyen çocukluğumu önüme seriyor. Her şeyin hızla tüketildiği, duyguların derinliğini kaybettiği bu yeni "yorgunluk toplumu"nda; bu filmle rin ve o zamansız melodilerin bize sunduğu o ağır, temkinli ve gururlu anlatıları bugün çok daha iyi anlıyorum."

Ayşe Çelikkaya'nın yazısı sayfa 14'te.

LİTRO SANAT

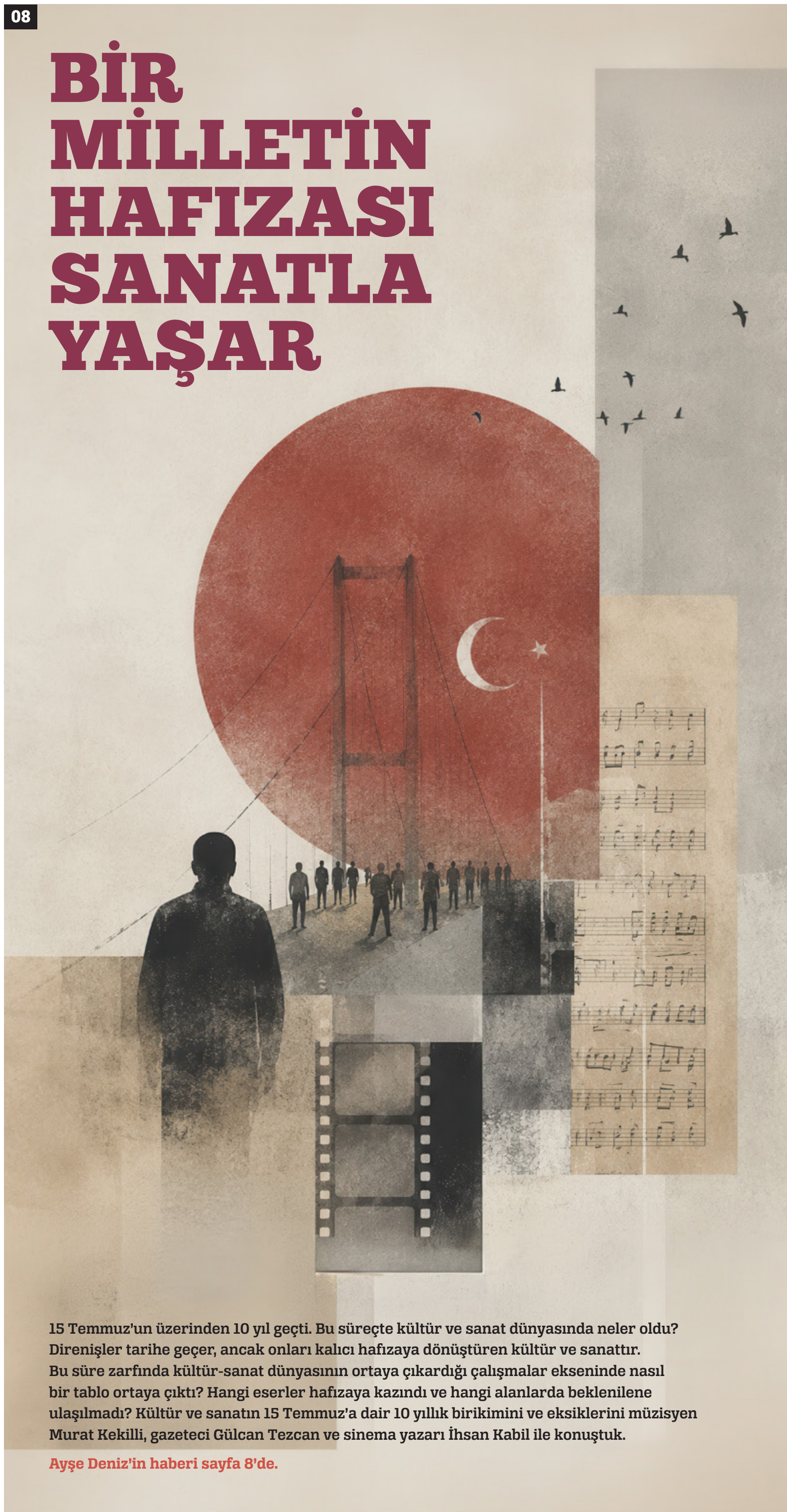
■ TÜRKİYE'NİN DİJİTAL KÜLTÜR SANAT GAZETESİ ■

2026 | TEMMUZ / 2 | N° 123

► ► ► ►

08

BİR MİLLETİN HAFIZASI SANATLA YAŞAR

15 Temmuz'un üzerinden 10 yıl geçti. Bu süreçte kültür ve sanat dünyasında neler oldu? Direnişler tarihe geçer, ancak onları kalıcı hafızaya dönüştüren kültür ve sanattır. Bu süre zarfında kültür-sanat dünyasının ortaya çıkardığı çalışmalar ekseninde nasıl bir tablo ortaya çıktı? Hangi eserler hafızaya kazındı ve hangi alanlarda beklenilene ulaşılmadı? Kültür ve sanatın 15 Temmuz'a dair 10 yıllık birikimini ve eksiklerini müzisyen Murat Kekilli, gazeteci Gülcan Tezcan ve sinema yazarı İhsan Kabil ile konuştuk.

Ayşe Deniz'in haberi sayfa 8'de.

04

■ İstanbul'la ilgili kimlik bunalımı yaşamayız

Yazar ve gazeteci Emine Çaykara: "Gerçek bir İstanbullunun şehirle ilgili bir varoluşsal sancısı, bir ispat çabası yoktur. Hayat mücadelesi, para kazanma kaygısı hepimizin ortak derdi elbette ama İstanbul'la bağlantılı bir kimlik bunalımı yaşamazlar. İstanbul zaten bizim içimizdedir, biz de onun içinde akar gideriz. Neslihan Ünsal'ın röportajı sayfa 4'te.

10

■ Hafızanın canlı tutulması ve doğru anlatılması önemli

Yapımcı Eyüp Gökhan Özekin: "Bugün 15 Temmuz'u bizzat yaşamamış veya o gece yaşananları hatırlayamayacak kadar küçük olan bir kuşak var. Bizim sorumluluğumuz, bu gençlere ne yaşandığını yalnızca tarihi bilgilerle değil, insanların yaşadığı korku, cesaret, fedakârlık ve dayanışma üzerinden de anlatabilmek. 15 Temmuz, milletimizin iradesine, devletimizin bağımsızlığına ve demokrasimize yönelmiş büyük bir saldırıydı. Buna karşı ortaya konulan irade ve kahramanlık ise dünya tarihinde çok az rastlanabilecek bir toplumsal duruş. Bu hafızanın canlı tutulmasını ve doğru anlatılması da oldukça önemli."

Merve Yılmaz Oruç'un röportajı sayfa 10'da.

12

■ Dünya sinemasının ustalarının buluşma yeri TRT 12 Punto

TRT Sinema Müdürü Faruk Güven: "Biz iyi bir yönetmene ulaştığımızda daha önceki senelerde jürimizde yer alan isimleri göstermemiz etkili oluyor. CV'miz sağlam. İstanbul'un ve sinemanın her zaman bir cazibesi var. Ama 12 Punto'nun jüri heyetinin temsilîyetinin yüksek olması davet götürdüğümüz yönetmenlerin, yapımcıların karar verme sürecinde etkisinin büyük olduğunu söyleyebilirim."

Rabia Bulut'un röportajı sayfa 12'de.

02 RUYEYDA OKUMUŞ

03 KÜBRA SÖNMEZ

05 MEHMET MAZAK

07 ERCAN YILMAZ

SULTANAHMET'TE ZAMANSIZ BİR DURAK: YÜZYILLIK MARKALAR MÜZESİ

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'nin bir asırlık köklü markaları Sultanahmet'teki Turing Yüzyıllık Markalar Müzesi'nde buluşuyor. Yüzyıllık Markalar Derneği ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu iş birliğinde kurulan Turing Yüzyıllık Markalar Müzesi, Ali Muhiddin Hacı Bekir'den Vefa Bozacısı'na, Karaköy Güllüoğlu'ndan Eyüp Sabri Tuncer'e Komili'den Koska'ya, Emgen Optik'ten Ece Ajanda'ya günlük hayatımızda iz bırakmış Türkiye'nin köklü markalarının mirasını günümüze taşıyor.

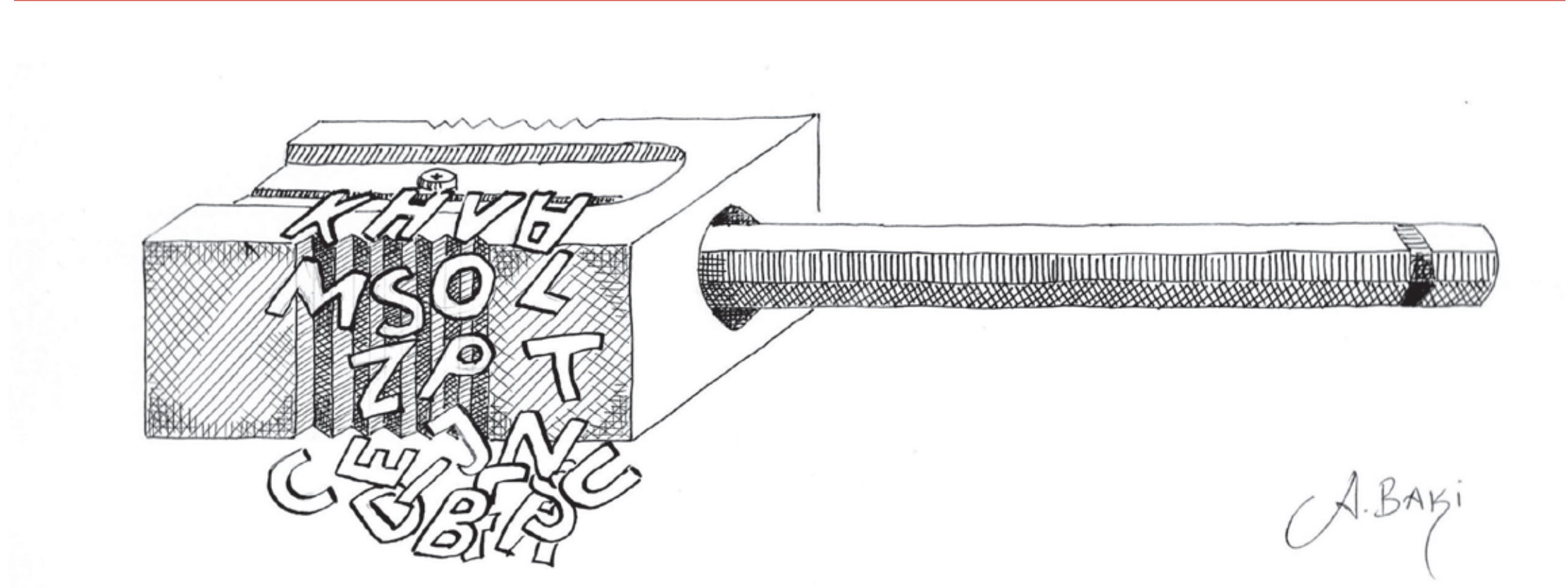
Tarihe meydan okuyan Türkiye'nin asırlık markalarına dair benzersiz bir zaman yolculuğuna davet eden Yüzyıllık Markalar Müzesi üretim araçları, obje, fotoğraf, belge ve ilham veren hikayelerle markaların süreklilik, itibar ve miras kavramını ortaya koyuyor. Müzede öne çıkan bölümlerden biri olan "Kuruculara Saygı" köşesi ise dikkate değer. Ülkemizde ticari hayatı şekillendiren, zorlu koşullarda aynı heyecanla işini sürdüren vizyoner kurucuların hikayelerine adanan bu bölümde, geçmişin ticari başarıları ve asırlık değerler somut eserlerle onurlandırılıyor. Markaların kuruluş öykülerini ve zorlukları nasıl aştıklarını anlatan özel video gösterimlerinin eşlik ettiği müzenin her köşesinde tanıdık bir hikâye ziyaretçileri karşılıyor. Her detayında geçmişten bugüne uzanan bir emeğin olduğu müzeyi gezdiğinizde belki çocukluğunuzdan bir iz, bir tat, bir hatıra belki de ilk kez keşfedeceğiniz köklü bir markanın serüvenine yakından bakmaya olanak tanıyor.

Müze, Türkiye'nin yüz yıllık markalarının biriktirdiği gerçek hikayeler, deneyimler, objeler ve fotoğraflarla bugüne miras olan markaların tarihine odaklanıyor. Yüzyıllık Markalar Derneği'ne üye 41 markanın

kuruluşlarından itibaren biriktirdikleri somut kültürel mirası oluşturan obje, fotoğraf ve belge kategorisindeki çok sayıda farklı tarihi eserin bir araya geldiği seçkide eski baskı makineleri, antika terazi ve okkalar, üretim kazanları, sabun kalıpları, ticaret beratları, fatura ve senetler, ajandalar, muhasebe defterleri, reklam afişleri, gazete kupürleri, marka ambalajları, bakır boza güğümleri, esans şişeleri, teneke kutular, logolu giyim ve aksesuarlar, köstekli saatler sergileniyor.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir asra aşkın süre ayakta kalmış markaların seri üretime geçiş serüvenini ve kültürel mirasını görünür kılan Turing Yüzyıllık Markalar Müzesi pazartesi hariç her gün ücretsiz olarak ziyaret edilebiliyor. Tarihe dokunmak, dünü ve bugünü deneyimlemek isteyenlere için Sultanahmet'in kalbindeki iki katlı ahşap yapıda hayat bulan Yüzyıllık Markalar Müzesi kültür ve iktisat tarihimizin kapılarını aralıyor.

Müzeyi ziyaret ettiğinizde Yüzyıllık Markalar Derneği öncülüğünde Cumhuriyet'in 100. yılına özel olarak hazırlanan "Yüzyıllık Markalar" kitabını temin etmeniz de mümkün. Yüzyıllık Markalar Derneği Başkan Yardımcısı marka bilimci Asude Alkaylı'nın editörlüğü üstlendiği kitap, ülkemizdeki tarihi markaların kuruluş hikâyelerini, günümüzdeki süreçlerini ve gelecek hedeflerini anlatıyor. Yüzyıllık Markaların dünden bugüne birikimleri ve tecrübeleri etrafında yeni nesillere ilham veren çalışma Türkiye'nin ekonomik ve kültürel hafızasına ışık tutuyor. Yüzyıllık Markalar Derneği'nin internet ortamında oluşturduğu dijital arşiv ise söz konusu markaların tarihini belgeleyen çeşitli kayıtları araştırmacıların istifadesine sunuyor.

Anish Kapoor'un Londra'da ters asılan kanlı dağı, bizi çivisinden çıkmış bir çağın eşliğinde rasyonel aklı aşan bir "ilahî çılgınlık" ile yüzleştiriyor: Modern konforlarımıza kurban ettiği-miz o İbrahimi teslimiyeti ve koşulsuz imanı yeniden bulabilir miyiz?

KAPOOR'UN KANAYAN DAĞI VE İBRAHİM'İN ÇILGINLIĞI

Büyüklük neye nedir? Her şeyi feda edene mi, bilgeliliğin kendisine mi, yoksa sarsılmaz bir inanca mı?

Zihninde dönüp duran bu sorular, Londra'da girdiğim bir galerinin tavanından aşağı, somut bir sarsıntı olarak üzerine boşalıyor.

Bu soruların bir nedeni var elbette: Anish Kapoor'un Londra'daki Hayward Galleri'ye açılan sergisi. Galeri mekânını ve terasını da kapsayan geniş bir alana yayılan bu sergi, sanatçının boyutları ve duygusal yoğunluklarıyla insani ezen antısal eserlerini barındırıyor. Onun "yüce" olana duyduğu o hayranlığın sarsıcı bir dışa yurumu gibi.

Tam da bu hissin merkezinde, serginin kalbini oluşturan ve sanatçının son dönem çalışmalarının odakında yer alan "kurban etme" anı, içinde bulunduğumuz çağın hali pür melaline ayna tutuyor.

Sanatçı, çalışmalarında yoğun olarak kullandığı dağ motifini bu kez koyu kırmızı bir boyaya batırmış ve salonun tavanına ters bir şekilde asmış. Bu çalışma, Kapoor'un kendi dünyasında Eski Ahit referanslı Moriah Dağı'na bir atf olsa da; hafızamız bizi hemen İslam ırfanının kalbine, o büyük teslimiyetin yaşandığı Mina'ya ve kurban sahasına götürüyor. Ters döndürülmüş bu kanlı dağ imgesi, yağlı boya kaplı yüzeyinin bir yaradan akan kanı çağrıştırmasıyla, aslında kelimenin tam anlamıyla "çivisinden çıkmış, rızayı ve dikey bağı kaybetmiş bir dünyayı" aklı getiriyor.

Kapoor'un; "Dini varlıklar olduğumuza, ritüel eyleminin arkasında yatan o maskeli korkuyu, yani ölüm korkusunu taşıdığımıza derinden inanıyorum" cümlesi, insanı Hz. İbrahim kıssasına ve Kur'an-ı Kerim'in o sarsıcı teslimiyet ayetlerine yeniden, bugünün gözleriyle bakmaya zorluyor.

Hz. İbrahim, Allah'ın "Halil'im" (dostum) diye vasıflandırdığı, seçkin kuluydu. Peki, "Halil" olmak, Allah'ın dostu olmak ne demektir? Arzulardan, rasyonel mantıktan,

dünyevi tüm o yatay bağlardan vazgeçip bütünüyle dikey bir emre ram olmak mı? Hz. İbrahim dünyevi aklın "olmaz" dediği yerde durdu, rasyonel zekasının geride bırakıp sadece kalbini ve imanını yanına aldı. Kayıtsız, şartsız, koşulsuz... Şüphe etmedi. Kur'an'ın bize aktardığı o muazzam sahnede, rüya ile başlayan o çetin sınamada ne bir tereddüt ne de bir isyan vardı. Bir "ilahî çılgınlık", akılları durduran bir adanmışlıkla teslim oldu.

Evladına, canının parçasına, o yaştan sonra lütfedilmiş en büyük dünya nimetine veda edecekti. Üstelik teslimiyet sadece İbrahim'e ait değildi; kurban olacağını anlayan Hz. İsmail'in o muazzam teslimiyeti de tarihin akışını değiştirdi: "Babacığım, emrolunduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın." İbrahim sabah erken kalktı, dağa vardı. İsmail'i şakağı üzere yatırdı, bıçağı çekti. Artık evladının kaderi de, kendi sadakati de bıçağı tutan o kararlı elindeydi. Korkusuzca, şüphe duymadan, ilahî emre duyduğu o sonsuz aşkla bıçağı çekti. O bıçak kesmedi; çünkü imtihan can almak değil, candan aziz olandan vazgeçilmektir.

Eğer İbrahim rasyonel aklın sesini dinleseydi, "böyle mantıksız bir emir olamaz" deseydi, Allah'ın vaadinden şüphe edip pişmanlık duysaydı ya da içine bir kin düşürseydi ne olurdu? İman, rasyonel bir pazarlığa, bir fayda-zarar hesabına dönüştüğü an iman olmaktan çıkıp bir sözleşmeye dönüşmez miydi?

Ancak burada gözden kaçmaması gereken bir hakikat var: İslam ırfanında bu teslimiyet, rasyonel aklı yok sayan kör bir dogmatizm ya da irrasyonel bir körlük değildir. Aksine, İmam Gazali'nin ifadesiyle akıl, insanı "Sultan'ın kapısına kadar getiren" muazzam bir rehberdir. O kapıya kadar akılla yürünür; fakat kapıdan içeri girildiğinde akıl, kendi sınırlarını idrak ederek yerini Mutlak Hikmet'e, yani teslimiyete bırakır. Dolayısıyla onun dağdaki o adanmışlığı, aklın inkarı değil; aklın kendi sınırlarını eriterek teslim olduğu aşkın bir boyuttur.

İşte tam bu noktada, Kapoor ile yollarımızın ayrıldığı ve birbirine çarptığı o kırılmaya geliyoruz.

Anish Kapoor dogmatik inançların uzağında, ritüellerin ve insan psikolojisinin arkaik dehlizlerinde dolaşan mistik bir sanatçı. Moriah Dağı'nı tavana ters asarken niyeti bize kutsal bir övgü sunmak da değil. O, insanın içindeki en ilkel, o maskeli korkuyu ölüm korkusunu ve bu korkunun doğurduğu kurban etme ritüelini deşmek istiyor. Kapoor için o ters dağ, insanlığın kapıldığı kolektif cinnetin, şiddetin ve belirsizliğin kanayan bir sembolü. O, yukarıya bakıp dikey bir teslimiyet görmüyor, insanlığın tepesinde sallanan kanlı bir kaos görüyor.

Ancak galeri tavanına ters asılmış o kanlı dağ, Kapoor'un niyetini aşarak bende bambaşka bir şeye dönüştürüyor. Kapoor o dağa bakıp insanlığın çaresizliğini okurken, ben o ters dönmüş, kanayan kütlede dikey bağı koparmış modern insanın trajedisini görüyorum. Sanatçının adeta bir yara gibi tavadan sızdığı o kırmızılık, beni bu sentetik çağın konforundan çekip çıkarıyor. Çünkü Kapoor'un

haklı olarak teşhis ettiği bu "çivisinden çıkmışlık", insani erdemlerin polyesterleşmesi, aslında bizim o dikey adanmışlığı çoktan seküler konforlarımıza kurban etmiş olmamızdan kaynaklanıyor. Kapoor, insanın arkasındaki korkuyu maskelerken, ben bu yapay uyumsuzluğun içinde o sarsılmaz, o rasyonelliği yıkan saf imanın eksikliği duyuyorum.

İşte bu yüzden, o kanlı dağın altında dururken içimden şu sarsıcı soru ortaya çıkıyor:

Biz, "Ey iman edenler... Allah'a ve Resulüne iman edin" diye başlayan o kadim çağrıya muhatap olanlar; zaten inandığımızı iddia ettiğimiz şeyi yeniden ne zaman gerçekten, İbrahimi bir idrake iman edeceğiz?

Kapoor bize çürümenin ve kanamanın sanatsal manifestosunu sunuyor. Bizim bu sentetik dünyadan arınmak ve o dağı yeniden ait olduğu yere, göğe doğru düzeltmek için ihtiyacımız olan tek şey ise en sevdiğini bile O'nun uğruna gözden çıkarabilecek o adanmışlığı ve İsmaili rızayı içimizde yeniden bulmaktır.

İSTANBUL'U YAŞAMAK, KARŞIMIZDAKİ İNSANI YAŞAMAK GİBİ

NESLİHAN ÜNSAL
neslihanunsal@gmail.com

Yazar, gazeteci, arkeolog ve sanat tarihçisi kimliklerini benzersiz bir entelektüel birikimle hayatına sığdıran, Türkiye'nin kültür hafızasında nehir söyleşileri ve derinlikli araştırmalarıyla çok özel bir yere sahip olan Emine Çaykara ile İstanbul'u yaşamayı ve yaşatmayı konuştuk. İsviçre günlerinden resim tutkusundan, Suriçi'nin şifa veren silüetine uzanan bu ufuk açıcı sohbetle, çağın hızına inat durmayı, hissetmeyi ve en önemlisi şehri dinlemek için susmayı tercih eden çok yönlü bir portre sizleri bekliyor.

Çok yönlü bir mesleki yaşamınız var; yazar, gazeteci, arkeolog ve sanat tarihçisi... Bu kadar çok çalışmay, bu kadar farklı alanı yaşamınıza nasıl sığdırdınız?

Merak en önemlisi, her şeyin başı o. Hayat hepimizi değişik şekillerde yönlendiriyor, şüpheşizi seni de yönlendirecektir. İnsan ilgi alanlarının peşinden gidince ve hayatın o tatlı sürüklemesine izin verince bir bakıyor ki pek çok şey birikmiş. Aslında biraz fazla hatta çok çalışmışım, çeşitli alanlarda bulunmuşum. Bunun temelinde de o bitemek bilmeyen merakımın, öğrenme arzumuzun ve özellikle tarih ile kültür alanındaki hassasiyetlerimin etkisi olduğunu düşünüyorum.

Yaşam öykünüzde baktığınızda, sanata olan ilk tutkunuzun aslında resim olduğuna görürsünüz. Ancak resmi akademik bir eğitimle taçlandırmak yerine rotanızı arkeolojiye çevirmişsiniz.

Bizim zamanımızda akademide, artık bir şehir efsanesine dönüşmüş olan "torpil geçiyor" algısı çok baskındı. Ben de resmi çok seven ve o yaratım sürecinde kendi dünyasında kaybolmayı tercih eden biri olduğum için o dönem üzerine gitmedim.

Tam o sırada, hayatın karşımıza çıkardığı dönüm noktalarından biri yaşandı ve Fransızca öğrenmek için İsviçre'ye, Lozan'a gittim. Babamın, çocukların eğitimine bütçe ayırma konusunda her zaman çok net bir yaklaşımı vardı, en güvenli ülke diye beni oraya gönderdi. O dönemde oradaki akademiye de başvurudum. Bana, "Yaptığın resimleri getir, dil sınavıyla başlayabilirsin," dediler. Yaşım henüz 16-17, içindeki o resim aşkı öyle büyüktü ki evde gece gündüz çalışıyordum. Resimleri götürdüm, dil sınavı aşamasına geldik. Fakat babam, "Burada da aynı eğitimi alabilirsin, geri dön, henüz çok küçüksün," deyince peki dedim ve döndüm. Sonrasında bir yakınım, "Dilin var, neden arkeoloji yazmıyorsun?" dedi. O dönemde arkeoloji dil puanıyla öğrenci alıyordu, "Yazayım o zaman," dedim.

Tabii o yıllar özal dönemiydi, yurt dışına dövizle öğrenci göndermek oldukça kısıtlıydı, babam ancak belirli bir miktar para yollayabiliyordu. Ben yine de o süreçten hem özel kursa devam etmiş hem de Lozan Üniversitesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı okumuştum.

İstanbul'a karşı sevginin şüpheşizi... "İstanbul'u Yaşamak ve Yaşatmak" da sizin için adeta bir parola. İstanbul nasıl yaşamır ve yaşatılır?

İstanbul'u yaşamak, karşımızdaki insanı yaşamak gibi. Ona nasıl dikkatle bakıyor, sözlerini dinliyor, değer veriyor ve saygı gösteriyorsak şehre de öyle yaklaşmalıyız. İstanbul her şey-

Emine Çaykara

Yazar, gazeteci, arkeolog ve sanat tarihçisi Emine Çaykara : "Ben İstanbul'u içine doğduğum canlı bir karakter olarak görüyorum. Boğaziçi'nde, Emirgan'da doğdum ve Boğaz'daki gün doğumunun büyü-sünün bambaşka olduğuna inanırım. Şu an bunu anlatırken bile tüyle-rim ürperiyor, bunu bir ayrıcalık taslamak için söylemiyorum. Boğaz'ın kendisi ve İstanbul'un o suyla çerçevelenmiş bütünlüğü edebiyatta da karşılık bulmuştur."

İstanbuluysak bilmeye gayret etmemiz lazım

"İstanbul" kime denir? İstanbullu olmanın kriterleri var mıdır?

Hazırladığım İstanbullu programının ilk bölümünde de bu konuyu uzun uzun anlattım. Bana göre İstanbullu olmak için illa burada doğmuş olmak ya da nesiller devretmek gerekmiyor. Çünkü burası doğası gereği kozmopolit bir merkez, Roma İstanbul'u da, Osmanlı İstanbul'u da, Fatih'le birlikte inşa edilen Türk İstanbul'u da hep çok kültürlüydü. Bu kadar kozmopolit bir şehirli kimliği için homojen, tek tip kriterler sunamayız. Ancak tarih boyunca da şehrin o estetik dokusunu korumak için gelip yerleşmeyi kontrol eden sistemler kurulmuş, Bostancıbaşılar görev yapmış, entresan bir kefaret sistemi uygulanmış. Bir ev boşaldığında dışarıdan bir akrabanın gelebilmesi için ona kefil olunması gerekirmiş.

Biz ailece, ben, babam, babaannem ve onun babası olmak üzere dört kuşak İstanbulluyuz. Halil İnalıc hocama bu soruyu sorduğunda İstanbullu olmayı, konuşulan dille, dile olan hakimiyetle, kültüre ve görgüyle açıklamıştı. Bir imparatorluk merkezi ve aranan bir marka şehir olduğu için Roma'da da Osmanlı'da da her zaman entelektüel bir ağırlığı vardı. Dolayısıyla buraya gelen insan saygı ve sevgi çerçevesinde şehirle bütünleşebiliyorsa, bana göre İstanbulludur. İnsan kendini bu şehre ait ve İstanbullu hissediyorsa ne mutlu ona... 19. yüzyılda burada yaşayanlar nerede ne güzellik var çok iyi bilirlerdi, bizim de bu hafızayı taşı-mamız gerekiyor. Genellemelerden hoşlanmam ama şehirli olmak, şehrin imkanlarının tadını incelelik çıkarmayı gerektirir. Tarihi ve kültürel şehirlerde her yere arabayla, kapının önüne kadar gitmeye çalışmak bir görgü sorunudur ve şehirle olan ilişkisi zedeler. İstanbul'u gerçek anlamda yaşayan biri o vapura binmeden edemez, toplu taşımayı kullanır. Şehrin minik imkânlarıyla bile keşfedilecek o kadar çok köşesi var ki... İstanbuluysak nerede, ne güzellik var bilmeyiz, en azından bilmeye gayret etmemiz lazım. Ben hâlâ öğrenmeye çalışıyorum; "İstanbul'u tamamen biliyorum," diyen biri varsa da yanılyordur, tarihi ve kültürel anlamda öyle kolayca tüketilecek bir şehir değil burası. Gerçek bir İstanbullunun şehirle ilgili bir varoluşsal sancısı, bir ispat çabası yoktur. Hayat mücadelesi, para kazanma kaygısı hepimizin ortak derdi elbette ama İstanbul'la bağlantılı bir kimlik bunalımı yaşamazlar. İstanbul zaten bizim içimizdedir, biz de onun içinde akar gideriz. Şehri bir statü nesnesi, suni bir özentilik ya da ulaşılamaz bir mit hâline getirmeye çalışmak bana doğru gelmiyor, buna gerek yok, bu bir nevi kompleksir.

Bizim coğrafyamızın her köşesi o kadar zengin ki... O yerel kültürlerin derinliğine indiginde karşına muhteşem hikâyeler çıkar. İnsan önce kendi kökleriyle, doğduğu memleketle, büyüdüğü mahalleyle barışmalı ve oraya ait hissetmeli. Herkes illa İstanbullu olmak zorunda değil ki.

İstanbul'u daha iyi tanımak, onun ruhuna nüfuz etmek için bizlere neleri okumamızı önerirsiniz?

Vallahi kesinlikle Refik Halit okunmalı, onun kitaplarında şahane bir İstanbul var, çok severim. Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Boğaziçi Mehtapları* mutlaka okunmalı. Ben o kitabı okuduğumda âdeta kendimi buldum ve hayran kaldım. Boğaziçi'nde yaşama duygusunu, doğasını, insan ilişkilerini o kadar zarif anlatır ki... Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul*'unu okusunlar, bugünün Türkiye'si'ni ve İstanbul'unu anlamak için de eşsiz bir dönem romanıdır. Sahaflarda denk gelinirse mutlaka alınması gereken bir diğer kitap da *Loksandradır*. Bir Rum ailenin İstanbul'daki ev içi yaşamını, mahalle bağlarını ve mutlak kültürünü öyle güzel aktarır ki beni derinden etkilemişti. Tabii ki hatıratlar çok kıymetli. Reşat Ekrem Koçu'nun o nevi şahsına münhasır, muazzam tarzıyla kaleme aldığı İstanbul Ansiklopedisi'ni, oradaki satır arası karakterleri okumak şart.

İstanbul'u yaşarken bir gününüz nasıl geçer? En sevdiğiniz yerler nerelerdir, bize nasıl bir gezi rotası önerirsiniz?

Beni en çok Suriçi çeker, sadece orada bulunmak için bile yollara düşerim. Tarihi Yarımadaya ve Topkapı Sarayı, İstanbul'la o en mahrem, en özel bağı kurduğum yerlerdir. Şehrin neresinde olursam olayım, kafamı çevirip o Adalet Kulesi'ni görmek beni her zaman dinginleştirir. Zaten eski seyyahların da trenle ya da deniz yoluyla şehre ilk geldiklerinde en büyülen-dikleri silüet orasıdır.

Sultanahmet'te ve Süleymaniye'de olmak ruhumu dinlendirir, oralar resmen çağırır. Bu sene çok ağır, ateşli bir hastalık geçirdiğimde canım inanılmaz sıklıkla, tek istediğim şey bir tramvaya binip Sultanahmet'te inmek oldu. Karlı bir günde Sultanahmet'te oturup bir kahve içtim. İnanın o an bana hiçbir masaj, terapi ya da yüzme o kadar iyi gelemezdi, o atmosferin ruhumda yarattığı şifayı başka hiçbir şey karşılamıyor. Bir de Beyazıt'taki Çorlu Ali Paşa Medresesi'ne uğradım, ta üniversite yıllarımdan beri gittiğim bir yerdir. Eski İstanbullu yakalamak nimet benim için. Her şeyi rağmen! Yer çok aslında. Süleymaniye çevresi ne yazık ki bugün inşaatların ve araç istilasının gölgesinde kalmış durumda ama yine de kendimi iyi hissettığım gizli köşelerim var, oralarda oturup İstanbul'la baş başa zaman geçiriyorum.

KÜLTÜR SANAT

MEHMET MAZAK
mehmetmazak@gmail.com

İki Roma, iki hafıza:

İstanbul ve Roma'nın yedi tepeli aynası

Zaman, mekânın ruhunu imbikten süzüp bugüne taşıyan en ulu mürşittir. Dünyanın kalbi sayılan Akdeniz havzası, asırlar boyu iki büyük hafızanın etrafında şekillendi: Biri yedi tepeli Roma, diğeri de o yedi tepeye nazire yapan, Boğaz'ın incisi, iki kutayı kucaklayan yedi tepeli aziz İstanbul... Biri Batı'nın taş kalbi, bugünkü İtalya'nın başkenti, diğeri Doğu Roma'nın göz bebeği, Osmanlı'nın Dersaadet'i, asırların kültür sanat payitahtı İstanbul. Bu iki şehrin endamını, sokaklarının kokusu, taşının ve suyunun ruhunu lirik bir dille ele aldığımızda karşımıza sadece iki farklı şehir değil, iki farklı medeniyet tasavvuru çıkacaktır.

Bizim lügatimizde adı İstanbul olan Doğu Roma; benim için on iki yaşın masumiyetinde filizlenen bir çocukluk aşkı, yirmili yaşların sokaklarında üflediği estiren o buğın ve delişmen gençlik sevdası... Nihayetinde bugün, hayat yoluyla aydınlatan bir yoldaş, kaderime ortak bir refika ve göğsüme daima çarpan sevgili, yaşadığım her gün havasını soluduğum bir şehirdir.

Batı Roma ise benim nazarımda; bütün Avrupa sarayları, başkentleri ve şehirleri bir araya gelse dahi ihtişamının yerini asla dolduramayacakları bir azametdir. O; sanatın asaletle yoğrulduğu, mermerin dile gelip taş ruh üflediği ve koskoca bir imparatorluk hafızasının cisimleştiği binlerce yıllık bir abidedir.

Peki, Tanpınar'ın sorduğu o gizli soruyla yaklaşsak bu iki dev aynasına: Roma zamanı nasıl yaşar, İstanbul zamanı nasıl unuttur?

Roma'nın yedi tepesi (Aventinus'tan Quirinalis'e), Tiber Nehri'nin doğusunda, adeta kendi içine dönük,

66

Şehirleri sadece abideler değil, o abidelerin gölgesinde yürüyen insanlar var eder. Roma, bugün bir açık hava müzesi disipliniyle yaşar. "La Dolce Vita" (Tatlı Hayat) felsefesiyle yoğrulmuş Romalılar için hayat; dar sokaklardaki taş binaların gölgesinde, antik bir meydana dan yana dizilmiş masalarda akşam üstü espressosunu içen, elindeki gazeteyi katlayıp meydana geçenleri izleyen yaşlı adamların dinginliğidir. Roma, geçmişini vitrin gibi korur ve o dondurulmuş zamanın içinde ağır adımlarla yürür.

İstanbul ise durağanlığı sevmeyiz; o, akan ve kabına sığmayan bir nehir-dir. İstanbul'da hayat; Eminönü'nde yükselen taze çekilmiş kahve ve baharat kokuları, Kapalıçarşı'nın asırlık esnaf selamlaşmaları, Süleymaniye'de sabah namazı çıkışı ulu bir çınar ağacının altındaki çay ocağında tüten duman arasındaki İstanbul, Boğaz vapurunun arkasından fırlatılan tütün dumanı peşinden koşan martıların sesidir, kış geceleri sokak aralarından yükselen "Bozasa!" nidası, Ramazan'da sahur vakitinin o tatlı telaşdır. Roma'da hayat meydanlarda toplanıp sergilenirken, İstanbul'da hayat mahallede, çarşılar, kahvelerinde, komşunun penceresinde filizlenir. Roma ne kadar planlı ve gururluysa, İstanbul o kadar doğaçlama, cefakâr ve insanın omuzlarında yaslanan bir dost gibi vefakârdır.

Batı Roma'nın varisi olan bugün İtalya'nın başkenti Roma, Hristiyanlık dünyasının katolik kalbi vasfıyla ruhani ve kurumsal bir nizamın merkezidir. Kültürü, antik pagan geçmişiyle Hristiyanlığın rasyonel bir sentezidir.

İstanbul ise sentezlerin de ötesinde, her rengi kendi potasında eriten muazzam bir terkinbi şehridir. Doğu Roma burada Ortodoks dünyasının merkezini kurmuş, ardından gelen Osmanlı ise bu mirası yok etmek yerine korumuş, üzerine adalet ve hoşgörü şemsiyesini açmıştır. Fatih Sultan Mehmet Han'ın şehre girdiği an, Doğu Roma'nın bittiği değil, onun ruhunun Doğu-Islam harcıyla yeniden yoğrulduğu andır. İstanbul; sinagogun, kilisenin ve caminin aynı sokakta karmakşık ettiği, kozmopolit yaşını asırlarca korumuş bir cihan devletinin bakiyesidir. Belki de bu yüzden kendisi de aslen bir İtalyan kökenli olan Napolyon Bonapart o jeopolitik ihtisamı tek cümlede özetlemiştir: "Dünya tek bir ülke olsaydı, başkenti mutlaka İstanbul olurdu."

Roma, asil bir ihtiyaç gibi geçmişinin görkemli hatıralarına tutunarak, mağrur ve sakin bir edayla İtalya'nın kalbinde yaşamaya devam ediyor; vapurun arkasından fırlatılan tütün dumanı peşinden koşan martıların sesidir, kış geceleri sokak aralarından yükselen "Bozasa!" nidası, Ramazan'da sahur vakitinin o tatlı telaşdır. Roma'da hayat meydanlarda toplanıp sergilenirken, İstanbul'da hayat mahallede, çarşılar, kahvelerinde, komşunun penceresinde filizlenir. Roma ne kadar planlı ve gururluysa, İstanbul o kadar doğaçlama, cefakâr ve insanın omuzlarında yaslanan bir dost gibi vefakârdır.

Roma, insanı tarihin içinde yürütür; İstanbul ise tarihin insanın içinde yaşamaya devam ettiğini hissettirir. Bu yüzden Roma'yı gezemler büyük bir medeniyetin izlerini görür. İstanbul'u yaşayanlar ise hâlâ nefes alan bir medeniyetin kalp atışlarını duyarlar. Belki de yedi tepe, yedi medeniyet katı ve yedi insan haliyle bu iki şehir, dünyanın hafızasını omuzlarında taşıyan iki kadim payitaht, insanlığın hiç bitmeyecek o ebedi yolculuğudur.

KÜLTÜR SANAT

15 Temmuz'un üzerinden 10 yıl geçti. Bu süreçte kültür ve sanat dünyasında neler oldu? Müzisyen Murat Kekilli sanatın emanetini sahnede yaşattığından bahsediyor. Gazeteci Gülcan Tezcan ise bu süreçte kültür ve sanat dünyasının eksik kaldığını söylerken sinema yazarı İhsan Kabil ise, en çok edebiyat alanında eser verildiğini söylüyor.

15 TEMMUZ'UN KÜLTÜR-SANAT KARNESİ

Bazı geceler yalnızca yaşananları zamana değil, bir milletin hafızasına da kazınır. 15 Temmuz, Türkiye'nin demokrasiye sahip çıkma iradesini tüm dünyaya gösterdiği, toplumsal hafızada derin izler bırakan bir geceydi. Pekî, bir millet, yaşadığı büyük kırılmaları yalnızca anma programlarıyla mı hatırlar, yoksa onları romanlara, filmlere, tiyatro sahnelerine, şiirlere ve eşyilere taşıyabilirdiği ölçüde mi kalıcı hafızaya dönüştürür? Aradan tam 10 yıl geçti. Bu süreçte Türkiye, darbe girişiminin izlerini toplumsal hafızasında canlı tutmaya çalışırken kültür ve sanat dünyası da yaşananları farklı disiplinlerle anlatmaya gayret etti. Direnişler tarihe geçer, ancak onları kalıcı hafızaya dönüştüren kültür ve sanattır. Bu süre zarfında kültür-sanat dünyasının ortaya çıkardığı çalışmalar ekseninde nasıl bir tablo ortaya çıktı? Hangi eserler hafızaya kazındı ve hangi alanlarda beklilenile ulaşılmadı? Kültür ve sanatın 15 Temmuz'a dair 10 yıllık birikimini ve eksiklerini alanında uzman gazeteci, sinema yazarı ve müzisyen ile değerlendirdik.

Şehitlerimizin emane-tini sahnede yaşattık

15 Temmuz'un hemen ardından kaleme aldığı ve beslediği "15 Temmuz Marşı" ile yaşananları müziğin diliyle anlatan Murat Kekilli, darbe girişiminin kültürel hafızaya aktarılmasına eserleriyle katkı sunan sanatçılar arasında yer aldı. 15 Temmuz'u sadece bir gecenin yaşanmışlığı olarak görmeyen mümkün olmadığını söyleyen Kekilli, tam da bu noktada sanatın çok önemli bir görevi olduğunu dile getiriyor ve ekliyor: "Sanat sadece eğlendirmek için yapılan bir iş değildir. Bazen bir milletin hafızasını korur, bazen de yaralarını sarar. Türkü, şiir ya da bir beste; insanları ifade edemediği duyguları dile getirir. Ortak acıları ortak bir vicdana dönüştürür. Ben 15

Temmuz'dan sonra yaptığım eserlerde de hep bunu anlatmaya çalıştım. Amacım öfkeyi büyütmek değil, birlik ruhunu, vatan sevgisini ve bu milletin yeniden ayağa kalkma iradesini hatırlatmaktı. Kültür ve sanat son 10 yılda şehitlerimizin emanetini sadece kitaplarda değil, şarkılarda, filmlerde, belgesellerde ve sahnelerde de yaşattı. Böylece hafızamız diri kaldı."

Milletin ruhu anlatılmalı

Kekilli, sanatçının içinde yaşadığı toplumdaki bağimsız olmadığını ve toplumun kaderini etkileyen kırılma anlarında sanatçının da sorumluluğu olduğunu söylüyor. Kendini en doğru ifade ettiği dilin müzik olduğunu dile getiren Kekilli, "Günkü müzik, insanın aklına olduğu kadar kalbine de ulaşabiliyor. Bu yüzden bana bugün böyle bir fırsat verileseydi, 15 Temmuz'u yine bir şarkıyla anlatmayı tercih ederdim. Ama bu kez sadece o geceyi değil, o gecenin geride bıraktığı ruhu anlatmak isterdim. Çünkü 15 Temmuz'u sadece yaşanan çalışmalarla, tanklarla ya da meydanlarla anlatmak eksik kalır. Asıl anlatılması gereken; milletin gösterdiği birlik, cesaret, fedakarlık ve vatan sevgisidir" diyor.

Anlatacak çok hikayemiz var

Yapılan bestelere, belgesellere rağmen Kekilli ortaya çıkarılan çalışmaların aynı zamanda yetersiz olduğunu da düşünüyor. Kekilli, "15 Temmuz'u anlatan marşlar, belgeseller, filmler, sergiler ve anma programları yapıldı. Bunların her biri önemliydi. Ancak kültür ve sanatın sadece belirli gün ve haftalara sıkışmaması gerektiğine inanıyorum. Bence bu noktada istediğimiz seviyeye tam olarak ulaşamadık. Çünkü milletimizin hafızasında bu kadar büyük yer eden bir olayın; müzikte, sinemada, edebiyatta ve tiyatrodaki daha fazla nitelikli esere ilham vermesi beklenirdi. Ben bu süreçte iyi niyetle ortaya konmuş çok değerli çalışmalar görüyorum. Ama aynı zamanda daha büyük bir potansiyele de olduğunu düşünüyorum. Başlangıç yapıldı, önemli adımlar atıldı ama hâlâ anlatacak çok hikayemiz, yazacak çok Türkümüz, çekecek çok filmimiz var" diyor.

Daha güçlü işler ortaya çıkabiliirdi

Diğer yandan ise kültür sanat alanındaki üretimlerin yeterliliği tartışma konusu olmaya devam ediyor. Gazeteci Gülcan Tezcan'a göre ise 10 yıllık süre içerisinde kültür ve sanat alanında gelinen nokta tam da istenildiği gibi değil. Tezcan bu süreci şu şekilde değerlendiriyor: "Devlet kurumları ve kimi sivil toplum kuruluşlarının yaptığı, desteklediği çalışmaları saymazsak kültür-sanat dünyası kendiliğinden çok güçlü bir şekilde 15 Temmuz başarısız darbe girişimini ve yaşadığı toplumsal travmayı gündemine almadı. Kültür sanat sektöründeki baskın ideolojik çizgisi düşününce bazı çevrelerin ısrarla 15 Temmuz'a mesafeli duruşu çok şaşırtıcı değil. Çünkü bu ülkede herkes kendi başarısını hikâye eder! Oysa 15 Temmuz topyekün bir direniş hikâyesiydi. Milli Mücadele'nin 100 yıl sonra aynı ruhla tekrar edilmesiydi. Keşke tüm toplumun kılcal damarlarına kadar sızan FETÖ'nün yaşattıklarıyla ilgili özellikle bireysel anlamda

Fahir Atakoğlu

yüzleşme ve hesaplaşmamızı sağlayacak çok güçlü işler ortaya çıkabilseydi. O zaman sanatın iyileştirici gücünden de söz edebilirdik."

15 Temmuz sanatta eksik kaldı

Tezcan, "15 Temmuz'dan bu yana bireysel direniş hikâyeleri televizyon kanalları ve kurumlar tarafından belgesel olarak ortaya konuldu. Çok sayıda kitap basıldı. Türkiye'nin darbeler tarihinde 15 Temmuz'un nasıl farklı bir kırılma noktası olduğuna ilişkin araştırmalar, tezler, yayınlar için akademik boyutu anlamında kayıt altına alındı. Ancak söz konusu sanat, sinema, tiyatro, müzik ve görsel sanatlar olduğunda yapılan çalışmalar gerçekten olması gerekenin çok çok altında. 2021 yılında Fahir Atakoğlu 15 Temmuz Destanı adlı inanılmaz etkileyici bir beste yaptı ve AKM'de seslendirildi. Albüm olarak da yayınlandı. Ama ne yazık ki AKM ve Ankara'da Külliye dışında bir konser serisine dönüşmedi. Hiç yoksa kültür yolu festivallerinde bu muhteşem destan seslendirilebilirdi. 15 Temmuz da benzer şekilde toplumun sadece belli bir kesimini ilgilendiren bir olay gibi görüldü. Bunun böyle olmadığı elbette zaman geçtikçe herkes tarafından daha net görülecek. Bu yüzden tarihsel gerçekliğe doğru bir yerden bakarak anlatılan insani hikâyeleri, bir çerçevede üretilen sanat eserleri büyük öneme sahip" diyor.

kültürel çeşitlilik belli ölçüde sahneye taşındı; her zaman yapılanların daha iyisinin yapılması mümkündür ve buna çaba harcanmalıdır. Herkesin önyargılarını esnetip, daha geniş bir çerçevede olay ve olaylara yaklaşması gerekiyor."

En çok edebiyat sahasında eser verildi

Aynı zamanda Kabil, bu süreçte Türkiye'de varolan ikili zihniyet çevresi gereği, hafıza ve kimlik nosyonlarının kısmen yansıtılabildiğini de söylüyor. Kabil, "Çalışmalar olması gerektiği kadar yeterli değil bence. Yapabildiği kadar başarılı oldu ancak her zaman mevcudun daha üstünde bir performans sergilemek mümkündür. Kendi alanım olması gereği, sinemada nitelikli bazı belgeseller yapıldı. Az sayıda kısa film ve çok az sayıda uzun metraj film çekildi. En fazla çalışma ise edebiyat sahasında gerçekleştirildi" diyor.

Aynı zamanda Kabil, bu süreçte Türkiye'de varolan ikili zihniyet çevresi gereği, hafıza ve kimlik nosyonlarının kısmen yansıtılabildiğini de söylüyor. Kabil, "Çalışmalar olması gerektiği kadar yeterli değil bence. Yapabildiği kadar başarılı oldu ancak her zaman mevcudun daha üstünde bir performans sergilemek mümkündür. Kendi alanım olması gereği, sinemada nitelikli bazı belgeseller yapıldı. Az sayıda kısa film ve çok az sayıda uzun metraj film çekildi. En fazla çalışma ise edebiyat sahasında gerçekleştirildi" diyor.

EDEBİYAT

Şair ve yazar Ali Salı, Filistin üzerine yönelttiğimiz bir soruya, "Sanat aracılığıyla başa çıkılabilir mi diyorsunuz. Hayır, sanat onlar için değil. Onlar sanatın muhatabı değiller. Sanat kalbi olanlar içindir. Lanetli kavim ancak "itlaf" edilmekten anlar. Anladığı dil budur: Hepsini itlaf etmek. Anladığı ve it gibi korktuğu dil "itlaf" olduğu için sadece bebek katletmeyi göze alabiliyor. Çocuğun bile karşısına çıkamıyor, onlara da uzaktan füze atabiliyor. Sanat değil itlaf gerekir onlara" cevabını verdi.

Sanat kalbi olanlar içindir!

Re mektupları (şiir), Fatma Begüm'ün Saba Defteri (şiir), Akşam Yazıları (deneme), Şiir Yıllığı 2020 (derleme), Şiir Yıllığı 2021 (derleme) gibi kitapların yazarı şair Ali Salı ile son kitaplarından olan Hadramut üzerine söyleşi yaptık.

Kitaba adını veren "Hadramut" bir uzun anlatı şiir. Kum, çöl ve insan; bunlar bugün bize ne söylüyor, aynı zamanda isim seçme hikâyesi nedir?

İsim seçmek için uğraşmadım. Çünkü şiir zaten adıyla geldi. 1990 yılının 9 Mart'ını 10 Mart'a bağlayan Cuma gecesi, gece yarısını biraz geçe yakaza hâlindeyken, uyku ile uyanıklık arası "Hadramut Kalesi" diye ya bir ses duydum, ya bir içe doğuş yaşadım veya tam uykunun kol-larına kendimi teslim ederken belki de bir rüya çağrısı aldım. Evdeki lügatler dâhil, bulabileceğimi zannettiğim tüm kitaplara baktım, saatlerce. Tek bir iz bile bulamadım. Ertesi gün, yani cumartesi günü karşılaştığım her tanıdığa sordum. Bilen yoktu. Pazar günü bir tanıdığım İslam dergisindeki İslâm Ansiklopedisi'ne bakmamı tavsiye etti. Buldum. İlk cümleyi okuyunca ansiklopedinin o cildi elinden düştü. Ölüm vadesi, ölüm diyarı, Yunan mitolojisindeki ölüm vadesi olduğunu anlatıyordu ilk cümle. Güneydoğu Yemen'deydi. Ad Kavminin yaşadığı ve helak ettiği topraklardı. Tarihte ilk soykırımı yapan kavim yaşı-mıştı orada. İlk kayadan oyma gökdelemler orada inşa edilmişti. Kur'an'da helak edilmişleri anlatı-lır.

Birkaç gün içinde şiirin Dibacesi ortaya çıktı. Asıl hikâye de ondan sonra başladı: ODTÜ'deyim o zamanlar ve kampüs jandarma bölgesinde olduğu için giriş çıkışlarda jandarmayla yüz-göz oluyorsun. İdari Bilimlerin arka kısmında çamlık bir alan var. Oradan servis araçlarının olduğu yere doğru yürüyorsun. Bir silaha mermi verme şakırtısı duydum. O şakırtıyı duymasam, arımdan seslenen jandarmalan da duymayacaktım. Durdum mecburen. Jandarma arama yaptı, üstümden Hadramut'un Dibacesi çıktı. Haydi Jandarma Karakoluna. Dibace'nin o ilk nüshası dipnotlu falandı. Ad Kavmi, Hud peygamber, Bührü'd Vadisi, bu vadiyle alakalı Hz. Ali Efen-dimizin söyledikleri, bir İngiliz arkeolog askerin günlüğünden Hadramut'la ilgili maceralar falan var dipnotlarda. Anlaya-cağımız "büyük şiir" in başlangıcı!

Jandarma şiirdeki "şifreleri çöz-mek" maksadıyla şiire el koydu. Kaçan balık büyük olur ya, onun misali, o nüsha çok iyi bir şiirdi! Şaka bir yana, Dibace'nin o hâlini bir daha yazamadım. Kitaptaki hâli ise Kayıtlar dergisinin Kasım 1990'da yayımlanan ilk sayısında okur karşısına çıktı.

İsmin hikâyesi ise, işte hikâye bu. Aslında yedi bölüm olarak yazarmı diye tahayyül etmiştim. Şiirin başına gelen talihsizlikler, yazılmayı geciktirdi. Geciktikçe ben Dibace'nin havasından çıktım ve bu hâliyle kaldı. Kitapta ayrı bir bölüm hâlinde bulun-masının sebeplerinden biri de "kalbimin filleri" tekrar Dibace havasına yönelir yüze bürünürse, kalbimi bir şeyler perdelemez de aslı filleri dönerse, başlangıç noktasına döner ve şiiri tamam-layabilirim mazeretine sığınmak olarak gösterilebilir.

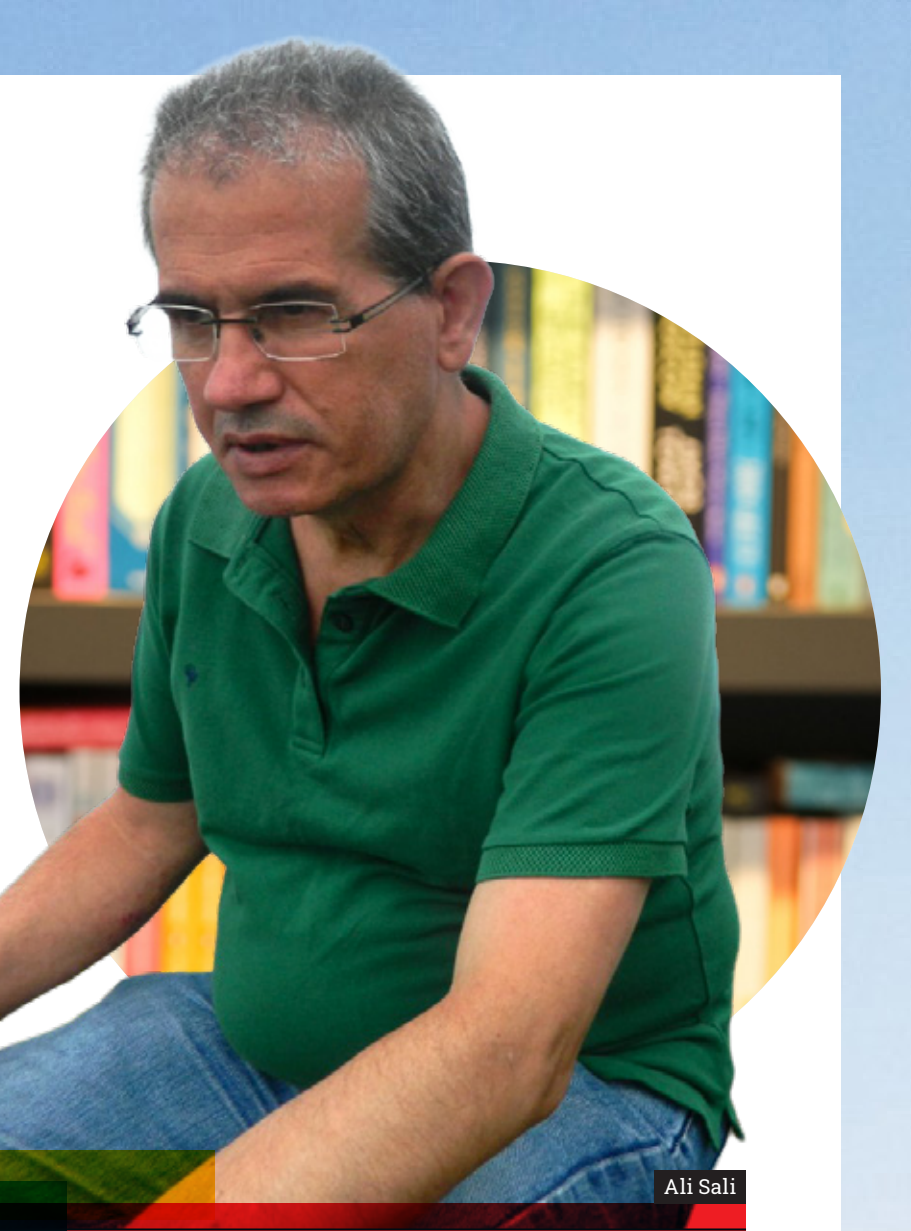
Kum, çöl bize bir şey söyler mi? Söyler, çok şey söyler de, duyacak kalbe ihtiyaç var o noktada. Kalbi olanlar tabii ki duyar kumun, çölün hem çağrısını hem söyle-diklerini.

Hadramut anlatısı küçük kıza ithafen, onun konuşması ve onun tasavvurı. Bir çocuğun şiir formu içinde kullanılmasına nasıl bakıyorsunuz?

Hadramut'ta olanları, yaşa-nanları bugünün insanına hele Kur'an'daki helak edilmiş sah-neleriyle anlatmak muhal dışı geliyor bana. Çocuğa anlatabi-lirsin onları, sağlığa, temizliğe anlatabilirsin. Çocuk orada kul-lanılmıyor ama. Muhayyel ve temiz bir varlık olarak muhatap alnıp bir şeyler anlatılıyor. Kul-lanılan bir malzeme değil yani.

"Telbis Defteri"nde bizi harfle aldatan nedir? İnsanoğlu en çok neye canıyor?

Telbis kelimesini ister elbise / libas anlamında alın, isterse-niz "ayartma" anlamında fark etmiyor: Her iki anlam da iblisi perdeleyen şey hâline geliyor. İblis "ayartır", ama biz iblisi değil, başka bir şeyi muharrik olarak görürüz. İblis "elbise" ile ken-dini perdeler ve biz bir güzellik görürüz. Aslında bunu kendimiz

istiyoruz, yani nefsimiz istiyor. Tabii ki insan en çok nefsinin "ayartmasına" canıyor. Sonra da suçu başka şeylere atıyoruz.

"Tek maharetimiz kalbimiz" diyor bir şiir. Kalbimize dönerek, kalbin işlerine kulak vererek, bu çağda neyi başarabiliriz?

Beklentimiz müshahas bir şeyse hiçbir şeyi başaramayız. Çünkü kalbin filleri müshahas şeyler koymaz ortaya. Kalbin filleriyle ancak insan olabiliriz. İnsan olabilirsek bize hitap edilir. O hitap karşısındaki tavrimızdır bizim her şeyimizi belirleyen. Ya mükafata ya mücazata düşer olacağız sonuçta. Bunu da kalbi-mizin filleri tayin edecek.

"Meczubin'de meczupların tür-küsü var. Şiir ve meczup olma arasındaki ilişki sizce nedir?

Meczupluk Allah vergisi bir hâl-dir. Cezbe de biliyorsunuz aynı hâlin kök fillerinden biridir. Bazıları cezbe kapılır ve o hâl-den çıkamazlar. İşte biz onlara diyoruz meczup diye. Şiir de bir nevi cezbe hâlidir. En azından benim için.

"Gazze Defteri"nde Gazze soy-kırımına dair anlatılar var. Bilinene göre beş yüze yakın bebek öldürüldü, belki bilmedi-gimiz binlerce. Siz de bebeklerin dilinden anlatıyorsunuz. Bebek öldürmeye cesaret eden bir karanlıkla sanat aracılığıyla başa çıkılabilir mi?

Hadramut'ta yer alan üç bölümlük Gazze şiiri 2014 yılı Ramazan'ında lanetli Kavmin Gazze'de gerçekleştirdiği katliam üzerine kaleme alınmış bir şiir. Ramazan ayında ve Bayramında biran önce itlaf edilmesi gereken kavim altı yüz civarında bebek katletmişti. Katledilen bu altı yüz civarındaki bebekler arasında henüz kırkı çıkmamış bebekler de vardı. Belki hatırlarsınız, 30 Temmuz 2014 tarihinde bitmekti Ramazan Bayramı. Üç bölümlük o şiir Başbakanlık'ta Ağustos ayının ilk yarısında yazıldı. İlk bölümü de Türk Dil dergisinde okur huzuruna çıkmıştı yazıldık-tan kısa bir süre sonra. Bir devlet kurumunun dergisinde okur huzuruna çıkması şiirin yazılış

gayesine matuftu aslında. Gazze Defteri'nde 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan son soykırımla alakalı bir şeyler yok. Ama Gazze'nin / Filistin'in makus talih her şiirde var.

Soykırım katliamları başladıktan iki buçuk ay sonra Yetimler Ordusu ismini verdiğimiz bir kitap-lık şiir yazdım 2023 yılının Aralık ayının ikinci yarısında. Yetimler Ordusu 2024 yılının Mart ayında da kitap olarak okur huzuruna çıktı. Talihsiz bir kitap diyebilirim. Kapaktaki çizimler Türkiye'nin iftihar karşı-bizim her şeyimizi belirleyen. Ya mükafata ya mücazata düşer olacağız sonuçta. Bunu da kalbi-mizin filleri tayin edecek.

Sanat aracılığıyla başa çıkılabilir mi diyorsunuz. Hayır, sanat onlar için değil. Onlar sanatın muha-tabı değiller. Sanat kalbi olanlar içindir. Lanetli kavim ancak "itlaf" edilmekten anlar. Anladığı dil budur: Hepsini itlaf etmek. Anladığı ve it gibi korktuğu dil "itlaf" olduğu için sadece bebek katletmeyi göze alabiliyor. Çocu-ğun bile karşısına çıkamıyor, onlara da uzaktan füze atılıyor. Sanat değil itlaf gerekir onlara.

SİNEMA

"Asırlık Gece" seyirci ile buluşuyor. Miray Yapım imzası taşıyan dizi, 15 Temmuz 2016 hain darbe girişimini odağına alıyor. Doç. Dr. Hüseyin Aydın'ın aynı adlı kitabından uyarlanan yapım, darbe girişimini yalnızca kronolojik bir gece anlatısı olarak değil yıllar boyunca devletin kritik kurumlarına sızan örgütlü yapının harekete geçişini ve buna karşı verilen büyük direnişi gerçek olay örgüsüyle ekrana taşıyor. 15 Temmuz akşamı ilk üç bölümü ile TRT1 ekranlarından izleyiciyle buluşan yönetmenliğini Ahmet Toklu'nun yaptığı diziyi, yapımcısı Eyüp Gökhan Özekin ile konuştuk.

Bir gecenin değil, bir direnişin hikâyesi "ASIRLIK GECE": TOPLUMSAL HAFIZAYA IŞIK TUTACAK

Eyüp Gökhan Özekin

"Asırlık Gece" hayırlı olsun öncelikle. Dizinin konusu ve kadrosundan bahseder misiniz?

"Asırlık Gece" dizisinde; MİT'e ulaşan kritik ihbarla başlayan süreçten Genelkurmay Karargâhı'ndaki işgal girişimine, Cumhurbaşkanımıza yönelik suikast planından tankların sokaka çıkışına, Özel Kuvvetler Komutanlığından TRT ve medya kuruluşlarının işgaline, camilerden yükselen selalardan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bombalanmasına kadar gecenin farklı cephelerini ele alıyoruz. Ancak bütün bu büyük olayların merkezinde insan var. Karar veren, direnen, korkusunun üzerine yürüyen ve gerektiğinde ülkesi için canını ortaya koyan insanların hikâyesini anlatıyoruz. Bu projenin en kıymetli taraflarından biri, o geceyi bizzat yaşayan insanlardan dinlememiz oldu. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere, o dönemde devletin en kritik noktalarında görev yapan isimler yaşadıklarını kendi ifadeleriyle anlattılar.

Kadromuzda Erkan Petekçaya, Seçkin Özdemir, Murat Aygen, Rüzgâr Aksoy, Altan Akışık, Yavuz Bingöl, Burak Sergen, Emir Benderlioğlu, Tolga Mendi, Soner Türkler ve Gülsim Ali gibi birbirinden kıymetli oyuncular yer alıyor. Oyuncu seçimlerinde yalnızca fiziksel benzerliği esas almadık. Elbette gerçek kişilerin canlandırıldığı bir yapımda görünüş, beden dili ve ses tonu önemli. Fakat bizim için asıl mesele, oyuncunun canlandırdığı kişinin isminin başından geçenleri kendi anlatımlarıyla dinlememiz. Bu tanıklıkları gerçek arşiv görüntüleri ve dramatik canlandırmalarla bir araya getiriyoruz. 15 Temmuz'u tek bir kişi ya da tek bir olay üzerinden anlatmıyoruz. Prodüksiyon tarafında da çok ciddi bir çalışma yaptık.

Birçok kahraman var 15 Temmuz gecesinden bize kalan. Dizide biz kimin hikâyesini izleyeceğiz?

O gecenin kritik noktalarında görev yapan önemli isimlerin gözünden takip ediyoruz. Her bölümde 15 Temmuz'un farklı bir cephesini ele alıyoruz. MİT'e yapılan ihbar, Genelkurmay Karargâhı, Özel Kuvvetler Komutanlığı, TRT ve Türksat'ın işgal girişimi, camilerden okunan selalar, zırlı birlikler, donanmada yaşananlar ve meydanlardaki direniş kendi hikâye örgüsü

içinde anlatılıyor. Yani her bölüm tek bir kişinin hayat hikâyesine değil, farklı kahramanların yollarının kesiştiği büyük mücadeleye odaklanıyor. Bazen bir komutanın aldığı kararın, bazen bir polisin direnişinin, bazen bir imamın okuduğu selanın, bazen de tankların karşısına çıkan bir vatandaşın nasıl büyük bir kahramanlığa dönüştüğünü izliyoruz.

Hikâyenin merkezinde 15 Temmuz gecesi var. Ancak o gecenin bir anda ortaya çıkmadığını da biliyoruz. FETÖ'nün yıllar içerisinde devletin kurumlarına nasıl sızdığını, darbe girişiminin hazırlık sürecine ve sonrasında yaşanan bazı gelişmelere de yer veriyoruz. Böylece seyirci yalnızca "Ne oldu?" sorusunun değil, "Bu noktaya nasıl gelindi?" sorusunun da cevabını görebilecek.

"Bu hafızanın canlı tutulması ve doğru anlatılması önemli"

Daha önce de 15 Temmuz ile ilgili yapımlar oldu. "Asırlık Gece"yi farklı kılan sizce nedir?

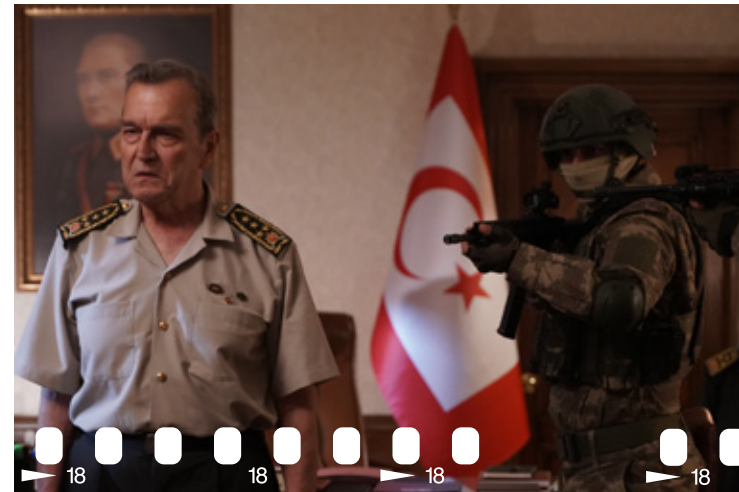
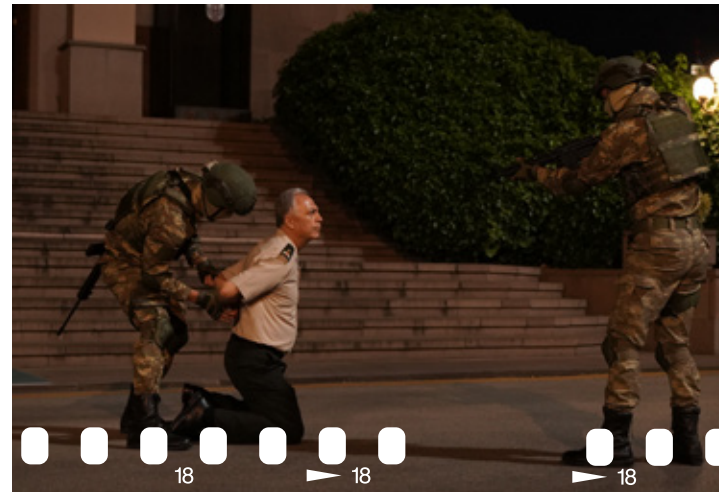
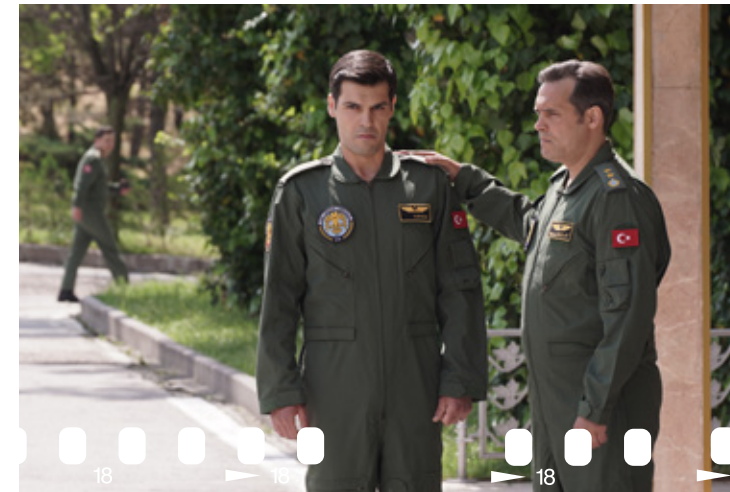
"Asırlık Gece"yi farklı kılan en önemli nokta, o dönemde devletin en kritik makamlarında bulunan ve 15 Temmuz gecesini bizzat yaşayan isimlerin başından geçenleri kendi anlatımlarıyla dinlememiz. Bu tanıklıkları gerçek arşiv görüntüleri ve dramatik canlandırmalarla bir araya getiriyoruz. 15 Temmuz'u tek bir kişi ya da tek bir olay üzerinden anlatmıyoruz. Prodüksiyon tarafında da çok ciddi bir çalışma yaptık.

Atatürk Havalimanı, Genelkurmay Başkanlığı, Grand Yazıcı Otel başta olmak üzere, o geceyle özdeşleşen birçok gerçek mekânda çekimler gerçekleştirdik. Amacımız seyirciye sadece ne yaşandığını anlatmak değil, o gecenin atmosferini de mümkün olduğunca gerçek hâliyle hissettirmekti. Hikâyemiz yalnızca birkaç saatlik darbe girişimiyle de sınırlı değil. FETÖ'nün yıllar içinde devletin içine nasıl sızdığını, bu girişimin nasıl hazırlandığını ve karşısında nasıl büyük bir devlet-millet direnişi oluştuğunu da anlatıyoruz.

15 Temmuz'un üzerinden 10 yıl geçti. Ama yaşananlar hala çok taze. 15 Temmuz'u anlatmak sizce neden önemli?

Aradan 10 yıl geçmiş olması, bu konuyu geride bıraktığımız anlamına gelmiyor. Aksine zaman geçtikçe hafızayı korumak ve yaşananları yeni nesillere doğru bir biçimde aktarmak daha önemli hâle geliyor. Bugün 15 Temmuz'u bizzat yaşamamış veya o gece yaşananları hatırlayamayacak kadar küçük olan bir kuşak var. Bizim sorumluluğumuz, bu gençlere ne yaşandığını yalnızca tarihi bilgilerle değil, insanların yaşadıkları bir dramatik malzeme olarak görmek. Acıyı istismar etmeden, kahramanlığı abartılı bir gösteriye dönüştürmeden ve yaşananları tüm gerçekliğiyle anlatmaya çalıştık. Yakın tarihi anlatmanın zorluğu da burada başlıyor. Çünkü anlattığınız kişilerin aileleri, arkadaşları ve silah arkadaşları hayatta. Toplumsal hafızadaki görüntüler ve tanıklıklar hâlâ çok canlı. Bu nedenle her sahnenin araştırmaya dayanmasına, dramatik gerekliliklerle tarihi gerçeklik arasında daki sınırın korunmasına büyük önem verdik. Bizim için mesele yalnızca

"Kameramızı sürekli insana çevirmeye çalıştık"

Dizinin yalnızca bir tarih anlatısı değil, aynı zamanda bir insan hikâyesini olduğunu söyleyebilir miyiz?

Kesinlikle söyleyebiliriz. Hatta bizim için projenin temel noktası tam olarak budur. Tarih, yalnızca tarihlardan, kurumlardan ve büyük kararların sonuçlarından oluşmuyor. O kararları alan veya o kararların sonuçlarıyla yüzleşen insanlar var. "Asırlık Gece"de büyük siyasi ve askeri gelişmeleri anlatırken kameramızı sürekli insana çevirmeye çalıştık. Çünkü seyircinin o geceyi anlayabilmesi için yalnızca hangi binanın ne zaman işgal edildiğini bilmesi yetmez. O binanın içerisinde insanların ne hissettiğini, nasıl karar verdiğini ve neyi göze aldığı da görmesi gerekir.

Bugünün Türkiye'sine baktığınızda "Asırlık Gece"nin verdiği mesajın en önemli yönü nedir?

Bence yapımın en önemli mesajı, birlik duygusudur. 15 Temmuz gecesi farklı siyasi görüşlerden, farklı şehirlerden, farklı yaşlardan ve farklı hayat tarzlarından insanlar aynı ortak iradeyle buluştu. Ülkelere ve iradelerine sahip çıkmak için meydanlara yöneldi. "Asırlık Gece", millet iradesinin ve toplumsal birlikteliğin karşısında hiçbir karanlık planın kalıcı olmayacağını anlatıyor.

"Acıyı istismar etmeden yaşananları tüm gerçekliğiyle anlatmaya çalıştık"

15 Temmuz gibi yakın tarihin en kritik olaylarından birini ekranlara taşıırken en büyük sorumluluğunuz neydi?

En büyük sorumluluğumuz, gerçeğe ve o gece bedeli ödeyen insanlara karşı duyduğumuz sorumluluktur. Şehitlerimizin, gazilerimizin, şehit yakınlarımızın ve o gece görev başında olan insanların yaşadıklarını bir dramatik malzeme olarak görmedik. Acıyı istismar etmeden, kahramanlığı abartılı bir gösteriye dönüştürmeden ve yaşananları tüm gerçekliğiyle anlatmaya çalıştık. Yakın tarihi anlatmanın zorluğu da burada başlıyor. Çünkü anlattığınız kişilerin aileleri, arkadaşları ve silah arkadaşları hayatta. Toplumsal hafızadaki görüntüler ve tanıklıklar hâlâ çok canlı. Bu nedenle her sahnenin araştırmaya dayanmasına, dramatik gerekliliklerle tarihi gerçeklik arasında daki sınırın korunmasına büyük önem verdik. Bizim için mesele yalnızca

"Ekibimiz bu projenin sıradan bir dizi olmadığının bilincinde"

Ekip ve oyuncularla nasıl bir hazırlık süreci geçirdiniz?

Oyuncularımıza canlandıracakları kişilerle ilgili geniş kapsamlı dosyalar hazırlandı. Arşiv görüntüleri, konuşmalar, röportajlar, fotoğraflar ve ulaşılabilen tanıklıklar incelendi. Gerçek kişileri canlandıran oyuncularımız yalnızca fiziksel özellikleri üzerinde değil, karakterlerin beden dili, konuşma biçimi, görev anlayışı ve kriz anlarındaki tutumları üzerinde de çalıştı.

Askeri sahnelerde rütbe düzeninden hitap biçimlerine, silah kullanımından karargâh içerisindeki hareket sistemine kadar birçok konuda danışmanlardan destek alındı. Sanat, kostüm, makyaj ve görüntü ekiplerimiz de dönemin gerçek görüntülerini ayrıntılı biçimde inceleyerek hazırlıklarını gerçekleştirdi. Bütün ekibimiz bu projenin bunun sıradan bir dizi olmadığının

etkileyici bir yapım ortaya çıkarmak değildi. Doğru, saygılı ve gelecek nesillere karşı sorumluluğumu bilen bir eser ortaya koymak.

"Asırlık Gece"nin bir doküdrama. Doç. Dr. Hüseyin Aydın'ın eserinden uyarlanıyor dizi. Dizinin hazırlık sürecinde hangi kaynaklardan, tanıklıklardan ve arşivlerden faydalandınız?

Hazırlık sürecinde oldukça kapsamlı bir araştırma yürütüldü. Resmî raporlardan, kamuoyuna yansıyan dava dosyalarından, arşiv görüntülerinden, haber kayıtlarından, telsiz ve telefon trafiğine ilişkin bilgilerden ve o gece görev başında bulunan insanların anlatımlarından yararlandık. Gazilerimizle, şehit yakınlarımızla, siyasetçilerle, bürokratlarla, komutanlarla ve olayların doğrudan tanıklarıyla özel görüşmeler gerçekleştirildi. Doç. Dr. Hüseyin Aydın'ın "Asırlık Gece" isimli eseri, projenin ana omurgasının oluşturulmasında önemli bir yol gösterici oldu.

"Çekimler gerçek mekânlarda yapıldı"

Çekimler nerelerde gerçekleşti? Sine-mada "hafıza mekânları" yaratmak çok önemlidir. Kritik mekânları yeniden inşa ederken nelele dikkat ettiniz?

Hikâyenin ağırlık merkezini Ankara ve İstanbul oluşturuyor. Marmaris'te ve Eskişehir'de de çekim planımızı da o gece yaşanan kritik noktaların ihtiyaçlarına göre şekillendirdik. Gerçek mekânlarda çekim yapabildiğimiz yerlerin yanı sıra, güvenlik ve fiziksel şartlar nedeniyle çekim yapılamayan alanları özel setler ve uygun mekân düzenlemeleriyle yeniden oluşturduk. Genelkurmay Karargâhı, Özel Kuvvetler Komutanlığı, Ankara Emniyeti, MİT, TRT, hava üsleri, karargâh odaları ve diğer kritik noktalarda çekimlerimizi gerçekleştirdik. Bazı mekânlar için arşiv görüntülerinden, fotoğraflardan ve tanıklıklardan faydalandık. Mekânların yalnızca mimari olarak benzemesi yeterli değildi. O gecenin atmosferini, ışığını ve kaosunu da yansıtmamız gerekiyordu. Sanat ekibimiz; kapılardan koridorlara, masa

düzenlerinden duvarlardaki işaretlere, kullanılan araçlardan askeri detaylara kadar titiz bir çalışma gerçekleştirdi. Çünkü bu mekânlar artık milletimizin ortak hafızasının birer parçası. Seyirci o koridoru veya meydanı gördüğünde, daha önce izlediği gerçek görüntülerle arasında bir bağ kurabilirdi.

Kalabalık sahneler, çatışmalar ve o gecenin kaotik atmosferi sette nasıl oluşturuldu?

Kalabalık sahneler projenin en zor bölümlerinden biriydi. Çünkü o gece yalnızca büyük bir insan kalabalığı yoktu; aynı anda hareket eden tanklar, askeri araçlar, polis ekipleri, ambulanslar, uçaklar ve helikopterler vardı. Bir taraftan sokaklarda ne olduğunu anlamaya çalışan insanlar, diğer taraftan hain darbe girişiminin oluşturduğu büyük bir belirsizlik yaşıyordu. Bu sahneleri çekerken geniş figürasyon ekiplerinden, özel efektlerden, görsel efektlerden ve gerçek görüntülerden yararlandık. Ancak yalnızca kalabalık göstermek istemedik. Kalabalığın içerisindeki insan davranışlarına odaklandık. Tankların önünde darbeyle duran kahramanlarımızı, yaralı birini taşıyan, tankın önünde duran, telefonla yakınlarına ulaşmaya çalışan veya çevresindekileri yönlendiren insanları göstermeye çalıştık. Ses tasarımı da kaotik atmosferin oluşturulmasında çok önemliydi. Uçak sesleri, silah sesleri, telefon trafiği, ezanlar, selalar, anonslar ve insanların sesleri bir araya geldiğinde gecenin ruhu ortaya çıkıyor. Kaosu anlaşılmaz bir görüntü yığınına dönüştürmeden, seyircinin olayları takip edebilmesini sağlayacak bir anlatı düzeni kurmaya çalıştık.

"Milletimizin ortak hafızasına karşı taşıdığımız bir sorumluluk"

Ekleme istedikleriniz var mı?

"Asırlık Gece" çok büyük bir emeğin ve çok hassas bir çalışmanın sonucu olarak ortaya çıktı. Başta şehitlerimizin kıymetli aileleri ve gazilerimiz olmak üzere, bilgileri ve tanıklıklarını bizimle paylaşan herkese teşekkür ediyorum. Bu projede görev alan oyuncularımıza, yönetmenimize, senaryo ekibimize, danışmanlarımıza ve kamera arkasında büyük bir özveriyle çalışan bütün ekip arkadaşlarımıza da ayrıca teşekkür etmek isterim. Biz bu yapıyı yalnızca bir televizyon projesi olarak görmedik. Milletimizin ortak hafızasına karşı taşıdığımız bir sorumluluk olarak değerlendirdik. Temennimiz, seyircimizin "Asırlık Gece"yi izlerken yalnızca geçmişte yaşananları hatırlaması değil; milli iradenin ve birlik olmanın kıymetini bir kez daha hissetmesidir. Bu vesileyle 15 Temmuz şehitlerimizi rahmetle, gazilerimizi minnetle anıyorum...

İmtiyaz Sahibi: M. Tefvik GÖKSU **Genel Yayın Yönetmeni:** Hüseyin CERRAHOĞLU **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** M. Emre YAPRAKLI **Editör:** Rabia BULUT **Edebiyat:** Halil İbrahim AYGÜL **Tasarım:** Adnan ÜZÜLMEZ **Son Okuma:** Meltem ORTAKCI-Kader DEMİR **Çizer:** Abdülhakî KÖMÜR **Baskı:** Yusuf GÜLER **İletişim:** www.litrossanat.com. litrossanat@gmail.com **Adres:** Nenehatun Mah. Kemal Hatipoğlu Cad. No: 4, Dr. Kadir Topbaş Kültür Sanat Merkezi Esenler/ İST. **Telefon:** 444 00 73 **Yayın Türü:** İki haftada bir yayımlanır. **Baskı:** Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A.Ş. **TEL:** 0212 354 30 00

KÜLTÜR SANAT

RABİA BULUT
bltrabia@gmail.com

TRT 12 Punto, yedi yılda yalnızca bir senaryo geliştirme etkinliği olmaktan çıkarak uluslararası ölçekte tanınan bir ortak yapım ve proje geliştirme platformuna dönüştü. Her yıl dünyanın farklı ülkelerinden yapımcıları, festival yöneticilerini, satış ajanslarını ve sinema profesyonellerini İstanbul'da buluşturan organizasyon; senaryo danışmanlıkları, pitching oturumları, birebir proje görüşmeleri, paneller ve ustalık sınıflarıyla sinemacıların projelerini geliştirmelerine katkı sundu. Asghar Farhadi, Cristian Puiu, Ruben Östlund, Pawel Pawlikowski, Béla Tarr, Jasmila Žbanić, Elia Suleiman ve Andrey Zvyagintsev gibi dünya sinemasının önemli isimlerini ağırlayan TRT 12 Punto, Cannes, Berlin, Venedik, Sundance ve Toronto gibi büyük festivallerin temsilcilerini de devam eden projelerle buluşturarak Türk sinemasının uluslararası görünürlüğünü artırdı.

Platform, bugüne kadar onlarca kısa filmin üretilmesine ve yeni yönetmenlerin keşfedilmesine katkı sağlarken, TRT Sinema'nın uluslararası ortak yapım ağını da güçlendirdi. Kısa film yarışmaları, proje geliştirme destekleri, ortak yapım görüşmeleri, paneller ve ustalık sınıflarıyla her yıl kapsamını genişleten TRT 12 Punto, bugün sektörün önemli buluşma noktalarından biri konumunda. TRT Sinema Müdürü Faruk Güven, platformun yedi yıllık gelişimini, uluslararası başarılarını ve gelecek hedeflerini değerlendirdi. Dosyamızın devamında ise 15 Temmuz Kısa Film Yarışması kapsamında çekilen 10 Kere Daha, 32 Dakika ve Dünyanın Bütün Şafakları filmlerinin yönetmenleri Ömer Miraç Tunç ve Feyzi Baran ile yapımcı-senarist Mehmet Parmaksız, yapımlarının ortaya çıkış sürecini ve anlatmak istedikleri hikâyeleri paylaşıyor.

TRT SİNEMANIN BULUŞMA NOKTASI 12 PUNTO

Bu yıl 8'inci düzenlenen TRT 12 Punto'nun geldiği noktayı, sektöre katkısını, 15 Temmuz Darbe girişiminin 10. yılına özel düzenlenen Kısa Film Yarışmasını ve daha fazlasını TRT Sinema Müdürü Faruk Güven ile konuştuk. 15 Temmuz Kısa Film Yarışması kapsamında çekilen 10 Kere Daha, 32 Dakika ve Dünyanın Bütün Şafakları filmlerini yönetmenleri Litros Sanat'a anlattılar.

Rabia Bulut ve Faruk Güven

Andrey Zvyagintsev

TRT 12 Punto büyüyerek yoluna devam ediyor

Faruk Güven (TRT Sinema Müdürü): TRT 12 Punto Senaryo Günleri'ne yedi yıl önce başladığımızda amacımız, senaryo seçimlerini düğün bir şekilde yapan bir sistem kurmak ve Türk sinemasını dünyada temsil edecek içerikler üretmekti. Bu hedeflerimizi planlı, programlı ve sistematik bir şekilde yapmayı planlamıştık. O açıdan başlattığımız şeyi büyütüp devam ediyoruz. Etkinliklerimiz 9 güne yayılıyor. Verimli ve etkili bir şekilde faydalanılabilir projeler için katma değeri yükselten bir noktada. Bir senaryo geliştirme ve ortak yapım platformu haline geldi.

Projeleri senaryo aşamasından seçiyoruz. Burada verdiğimiz senaryo danışmanlıkları o projelerin senaryolarını uluslararası bir gözle inceleyerek projeleri geliştirmeye yönelik dönütlerde bulunuyorlar. Gelen senaryo danışmanları; projeleri nasıl gördüğü, nasıl geliştirilebileceğini veya nelerin anlam ifade edip nelerin anlam ifade etmediğini kendi cephelerinden anlatıyor. 30 ülkeden 60 konuğu ağırlıyoruz. Konuklarımız arasında ortak yapımcılar, satış ajansları, festival yöneticileri, fon yöneticileri, sinema genel müdürleri oluyor. Her biri proje sahipleriyle görüşüyor ve o projeye ne katabilirler ona bakıyorlar.

Ülkemizde üretilen filmlerin bepsi festivallere gönderiliyor ve beğenisine sunuluyor. Festivallerde çok fazla başvuru oluyor. O başvuruların arasından filmin değerlendirilmesi, en çokması zor bir ihtimal. Ama biz Cannes, Venedik, Berlin, Sundance, Toronto gibi büyük festivallerin seçicilerini buraya davet ediyoruz. Onlara daha devam eden

projelerin kurgu aşamasında 20 dakikalara kadar gösteriyoruz. Onlar o anda sormak istedikleri soruları soruyorlar, yönetmenlerle tanışıyorlar. TRT 12 Punto öncesinde problem buydu. Film yapıyor ve festivallere gönderiliyordu. Ama ne olacağı belirsizdi. Festivaller o filmlere bakarken en başta açılış jeneriğindeki logolara da bakıyorlar. Nereden destek aldığını önemli bir nokta oluşturuyor. TRT 12 Punto markası olması, belli bir elekten geçtiğini gösteren bir işaret haline geldi. Bizim davetimizle gelen festivallerin endüstri kısımlarının projelerimize destek olması ve logolarını koyması da hakeza ilk bakışta önemli bir artı oluyor. Filmi büyütüyor ve farkındalığı artırıyor.

Her sene dünya sinemasının ustaları Ferie'den geçiyor

Aynı çatıyı koruyarak her sene üstüne koyarak ilerlemek kolay olmuyor. Bu senede o çatıyı Asghar Farhadi ve Christi Puiu ile koruduğumuzu düşünüyorum. Aynı zamanda yapım kısmında ağırladığımız ödüllü yapımcılar da çatıyı koruduğumuzu gösteriyor. Biz iyi bir yönetmene ulaştığımızda daha önceki senelerde jürimizde yer alan isimleri göstermemiz etkili oluyor. CV'miz sağlam. İstanbul'un ve sinemanın her zaman bir cazibesi var. Ama 12 Punto'nun jüri heyetinin temsil yetininin yüksek olması davet götürdüğümüz yönetmenlerin, yapımcıların karar verme sürecinde etkisinin büyük olduğunu söyleyebiliriz.

TRT 12 Punto projeleri dünya festivallerinde en ön sırada

Yurt dışı festivallerde başarımızın sırrının ne olduğu soruluyor. Birbirini besleyen bir sürecin sonucunda bu başarıları ulaşıyoruz dünya festivallerinde. Ruben Östlund'un *Hüzün Üçgeni* filmine ortak

yapımcı olduktan sonra TRT Sinema mar-kası Altın Palmiye aldı, Oscar'da üç dalda aday oldu. Bu süreçte kendi capında ününü getirdi ve getirmeye de devam ediyor. TRT 12 Punto için *Hüzün Üçgeni*'nin yapımcılarından biri deniyor. Onunla beraber diğer büyük yönetmenlerin projeleri geliyor. Biz büyük yönetmenler neler yapıyor arayışında oluyoruz ama o büyük yönetmenlerin yapımcıları veya ortak yapımcıları bir şekilde hem Türkiye'den destek almak için hem de markamızla bir iş birliği yapmak için bizi buluyorlar. Her sene üzerine bir şeyler koyarak ilerlememizin başarıyı da rahat bir şekilde getirdiğini düşünüyorum.

Biz planlamamıza, etkinliklerimiz ayın 19'unda bitiyorsa 20'sinde önümüzdeki sene neler yapacağımızı planlamaya başlıyoruz. Getirdiğimiz isimlerin yanı sıra plan çıkışmaları, uyumsuzlukları sebebiyle gelemeyen isimler oluyor. Gelemeyen isimleri sonraki yıllarda ağırlayabilmek için planlamalarımızı sürdürüyoruz. Güzel bir etkinlik süreci geçiyor misafirlerimiz onlar buradan memnun ayrıldıktan sonra bizler hakkında çok güzel yorumlarda bulunuyorlar. Bahsediyorlar ve anlatıyorlar. Biz de o geri bildirimleri alıyoruz. Şöyle bir örnek verebiliriz. Geçen sene Tayvan'dan content bir festivalden "Biz TRT 12 Punto'yu duyduk. Sizi 12 Punto deneyimini anlatmak üzere festivalimize davet ediyoruz" şeklinde bir davet aldık. Tayvanlı bir yapımcıyla çalıştığımız herhangi bir projemiz yoktu. Ama onlar bizi duymuşlar ve davet ettiler. Gittim oraya, sunum yaptım, neler yaptığımızı anlattım. Çok ilgilerini çekti. Çok şükür TRT 12 Punto dünya'nın bir ucunda da ses getiren bir etkinlik haline geldiğini gösteriyor.

Bilinen hikayeleri çekmek istemedik

Mehmet Parmaksız (Yapımcı - Senarist):

Dünyanın Bütün Şafakları filmimiz gerçek bir hikayeye dayanıyor. O anı anlatan bir video izledik ve çok etkilendik. Filmimiz Suriye'deki Sednaya hapishanesinde geçiyor. Bu hapishaneye düşen Türkmen Suriyeli karakterimizin hikayesini anlatıyoruz.

Ocak ayında yarışmaya başvurduk, Nisan ayında sonuçlar açıklandı. Biz Mayıs ve Haziran aylarında filmi çektik. Normalde bir reklam yönetmeni olduğum için hızlı bir şekilde sete çıkmaya alışkınım. Filmden çalıştığım ekiple sürekli birlikte işler yaptığım bir ekip olduğu için kolay bir set oldu. Oyuncu tarafı bizim için daha önemliydi. Çünkü film Suriye'de geçtiği için ana oyuncularımızın ana dili Arapça olan kişiler olması gerekiyordu. Aynı zamanda Türkçe bilmeleri ve iyi oyunculuk yapmaları gerekiyordu.

Kısa film keşif kısmı

Kısa film ayağımızla sektöre atılmak isteyen insanlara bir seçenek sunuyoruz. Bu zamana kadar 66 tane kısa film ürettik. Bizim orada yapmak istediğimiz sinema yapmak isteyen arkadaşları keşfetmek ve bunu da başardığımızı düşünüyorum. Onların uzun metrajla çıkabileceklerinde ellerinde güzel portfolyo olmasını istiyoruz. Gençlere ulaşma kısmını bu noktadan başardığımız kanaatindeyim. Kısa filmi çekip uzun metrajına hazırlananların da TRT 12 Punto bünyesinde devam etmesini önemsiyoruz. Kısa film kısmımız bizim keşif kısmımız diyebiliriz.

Toplumsal meselelerle ilgili ürünler ortaya koymak da misyonumuzda dahil

Ünlü bir yönetmenle Filistin konulu bir film üzerine çalışıyoruz. Daha çekimleri başlamadı. O film gerçekleşirse çok iyi bir film olacağını düşünüyorum. Jasmına Zbanic ile Oscar'da yer alan Srebrenitsa Katliamını anlatan *Neredesin Aida?* filminin ikinci filminin TRT olarak ortağımız. Çekimleri bitti. 2027 yılında o filmi konuşuyor olacağız. Srebrenitsa soykırımını, Filistin, 15 Temmuz gibi meseleler bizim için önemli. Sinema alanında ürünler ortaya koymak da bir misyonumuz. Srebrenitsa soykırımının yıldönümünde 11 Temmuz'da *Neredesin Aida?* filmi 4 farklı TRT kanalında gösterildi. Festival yolculuğunu, vizyon yolculuğu filmlerin ses getiren noktaları ama kalıcılığı böyle zamanlarda izlenmesi, o meseleleri anlatmasında kendini gösteriyor.

15 Temmuz'un anlatılması çok kıymetli

15 Temmuz zihinler halen çok kalıcı ve gerçek bir noktada onu söyleyebiliriz. Bu

tür konularda senaryo yazmak zor oluyor. Bu konularda iyi senaryo, iyi proje bulmak oldukça zor. Çünkü herkesin zihninde canlı bir noktada. Yarışma kapsamında başvuran 36 proje arasından üç proje seçtik. Seçtiğimiz üç projenin de farklı özellikleri var. Genellikle 15 Temmuz ile ilgili bir proje yazın dediğimiz zaman bizlere 15 Temmuz aşkama, köprüde, Cengizköy'de olanları anlatıldığı projeler geliyor. Ama biraz daha farklı bakış açıları lazım. Yarışma kapsamında çekilen *On Kere Daha*, *Dünyanın Bütün Şafakları* ve *32 Dakika* filmlerimizin bu açıdan başarılı olduklarını düşünüyorum. *On Kere Daha*, 15 Temmuz aşkama yaşanan bir olayı, *32 Dakika* 15 Temmuz sonrasında bir genç üzerindeki sosyolojik ve duygusal etkisini, *Dünyanın Bütün Şafakları* ise Suriye'deki Sednaya Hapishanesi'nde bulunan insanların 15 Temmuz gecesinde nasıl etkilendiğini ve Türkiye'deki bir darbe girişiminin Suriye'de ne kadar yıkıcı bir etkisi olacağını anlatıyor. 15 Temmuz'da filmimizi sinemaseverlerle buluşturacağız. Umarım seyirciler beğenir. Bu tarz içeriklerin üretilmesi gerekiyor. Filmler yapıldıktan sonra iyi boyunca hem ülkemizin farklı yerlerinden hem dünyadan gösterilmek üzere bizen isteniyor. Çünkü sinema kalıcı bir eser. Ortaya çıkardığımız eserler yıllar boyunca TRT ekranlarında yayınlanacak ve insanlara dokunacak. Hikayelerin, hikayelerimizin anlatılması çok kıymetli. TRT 12 Punto sadece yönetmenlere yapımcılara yönelik bir etkinlik değil sinemaseverlere de yönelik. O yüzden paneller ve ustalık sınıfları yapıyoruz. Her birini de gerçekten ince düşünerek planlıyoruz. O yüzden değerli Litros Sanat okuyucularını, sinemaseverleri etkinliklerimize bekliyoruz. Ayrıca kendi hikayelerini yazmaya devam etsinler ve seneye Ocak ayında da TRT 12 Punto'ya başvursunlar.

10 Kere Daha filmi özel bir film

Ömer Miraç Tunç (Yönetmen):

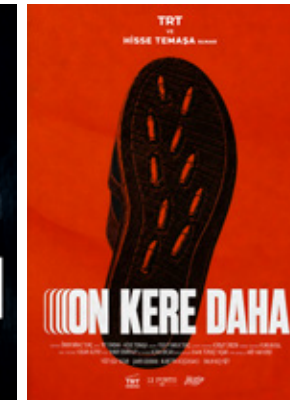
10 Kere Daha, 15 Temmuz'da şehit olan, bir terlik atölyesinde çalışan işçinin, şehit olduktan sonra berzah aleminde yeniden dünyaya dönerek aynı geceyi tekrar yaşamasını ve bir kez daha meydana gidip şehit olmayı seçmesini anlatan bir hikâyeyi konu alıyor. Hem 15 Temmuz olması hem de konuyu bu şekilde ele alması bakımından hassas bir konu.

Filmimiz Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Cennete giren hiç kimse, yer-yüzündeki her şey kendisinin olsa bile dünyaya geri dönmeyi arzu etmez. Ancak şehit, gördüğü aşırı itibar ve ikram sebebiyle tekrar dünyaya dönmeyi ve on defa şehit olmayı ister." hadisi-i şerifine dayanıyor.

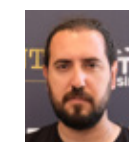
Bizim filmimizde de temiz, güvenilir ve etrafıyla ilişkisi iyi olan terlik işçisi şehit oluyor ve tekrar dünyaya dönmek istiyor. Bu zamanda aynı ana geri dönme fikrini *Koş Lola Koş*, *Bugün Aslında Dünyâ* filmlerinden görmüşlüğümüz var. Şehitlik gibi zor bir konuyu hem çekerken hem de kurgularken biraz zorlandık. Çünkü kültürümüzde ve dinimizde şehitlik hassas bir yerde duruyor. Filmden bir yazı yazarken, müzik kullanırken çok dikkat etmemiz gerekti. Bu sebeplerle 10 Kere Daha filmi özel bir film. Her aşamasında içinde biri olarak heyecanlandığım ve çıkan işten memnun olduğum bir film oldu.

Ülkemizde ve dünyamızda şehitlik özel ve hassas bir konu. Şehitlerimizi seviyoruz ve onların aileleriyle özel bağ kuruyoruz. Filmimizdeki gerçek karakterinin yürüyüşünü, ışık hayatını, ev düzenini, ailesiyle ilişkisini görüyoruz. Dekorda, kıyafetlerde, oyuncu seçimlerinde bir şehidi anladığımız için çok dikkatli olduk. Şehit olmaya müneverver bir insan ne yer, ne içer, biriyile diyalogu nasıldır, şakaya nasıl güler hassas noktalardı. Filmi izlediğimizde aldığımız kararlardan çok memnun olduğumuzu söyleyebiliriz.

Bu sene 15 Temmuz'un 10. yılını idrak ediyoruz. Filmimizin adı da 10 Kere Daha. 15 Temmuz Türkiye siyasi ve kültürel tarihinde bir kırılma noktası denilebilecek bir zaman. Önemli bir hadise. Ülkemiz 15 Temmuz'dan önce ve 15 Temmuz'dan sonra farklı bir hal aldı. Bu sebepten ötürü resme, müziğe, sinemaya yani sanat dünyasına tesir etti. Ancak 15 Temmuz hakkında çok fazla film yapılmadı. Hassas bir konu olması ve yeterince üzerinden zaman geçmemesinden dolayı böyle olduğunu düşünüyorum. Bundan 50 yıl sonra 15 Temmuz ile ilgili güzel filmler yapılacağına inanıyorum. Ama şuan bunun için erken bir zamandayız. Senaryo aşamasında zorlandığımız yerler oldu. Örneğin askerlerin halkla, halkın askerlerle diyalogunu yazmak o kısımlardandı. Yazamadığımız noktalar oldu. Çünkü kimseyi gücendirmek istemedik. Şu anda 15 Temmuz ile alakalı yeterli çalışmanın yapıldığına inanmıyorum. Bu konuda sanatsal çalışmalar artarsa sevinirim.

32 Dakika'da şehit ailelerinin anlaşılma haklarını dile getirdik

Feyzi Baran (Yönetmen): Biz hak temelli işler yapan bir ekibiz. 32 Dakika filmimiz var olan insan haklarına olan insan haklarına olan uzaklığımızı anlatıyor. Günümüzdeki en büyük problemlerden biri hakikate olan uzaklığımız ve yabancılaşmamız. Hakikate olan yabancılaşmamızı filmimizle görünür kılmak istedik.

Film süreçleri normalde alışık olduğumuz üzere uzundur ama bu filmin süreci hızlı oldu. Burada TRT'nin kurumsal desteğinin olması çok kıymetli. İşler onların desteğiyle hızlandı ve bugüne geldi. Biz Diyarbakır Sinema Ofisi olarak işlerimizin çoğunu Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çekiyoruz. İlk defa bir filmi İstanbul'da çekmiş olduk. Bu bağlamda çekimler bizim için hem çok zorlu hem de çok kolay oldu. Zorluğu sinema alanında bilmediğimiz bir yerde çekim yaptık.

Kolay olan kısmı ise burayı çok iyi bilen bir yapım ekibiyle çalıştık. Günün sonunda iyi mekanlarda çekilmiş bir film ortaya çıktı.

32 Dakika filmimizde biz hak temelli bir yerden yaşama hakkı bağlamında baktık. Yaşama hakkının ıskalandığını düşünüyorum. Bir yakınlıma kaybetmiş, yaşayamışızdır. Cenaze sahibinin evinde ilk zamanlarda insanlar olur ama sonrasında o insanlar eksilir. Sonrasında bir tek başınalık ve sessizlik kalır. Kaybın verdiği boşluk hissi başka bir duyguyu tetikler. Ya beraberinde birçok travmayı beraberine getirir. Nerede durursanız durum bu yaştan travması kolay bir şekilde geçmez. Kahramanlarımız şehit oldu. Ama onların çocukları babasız, eşleri kocasız kaldı. Pek çok insan anladığımızı söylüyor. Ama onları anlamıyoruz. Çünkü biz onların kaybettiklerini kaybetmedik. Biz onları yalnız bırakmamın çok kıymetli bir duygu olduğunu düşünüyoruz. Filmimde şehit ailelerinin anlaşılma haklarını dile getirmek istedim.

Yeşilçam'ın mağrur eşiği:

Üç melodi ve gitmekle kalmak arasında bir hafıza

Melville resetleşmesi ve bir intihar melodisi olarak *Devlerin Aşkı*

Atıf Yılmaz'ın o büyüleyici rejisiyle 1976'da hayat bulan *Devlerin Aşkı*, kentin, büyük sermayenin ve aristokrasinin göbeğine düşüşün sinemasal resmi. Hatırlarsak; gücü, parayı ve statüyü elinde tutan Süreyya Bey ile onun mutlak gücüne ve kibrine karşı kendi onuruyla direnen Tarık'ın amansız aşk denklemi karşısında koca bir imparatorluğun nasıl en ufak olduğunu izlemistik. Atmosferi ve sinifsal kibri ele alma biçimiyle bu film, Fransız sinemasının efsane yönetmeni Jean-Pierre Melville'in 1967 yapımı başyapıtı *Le Samourai* (Samuray) ile muazzam bir tematik akrabalık taşıyor. Alain Delon'un o soğuk, kusursuz, pardsülü ama içi paramparça ve yalnız "cool" dünyası neyse; o büyük gücün ortasında kendi onurunun ve aşkının hapisanesinde kalan, sessizce ölüme yürüyen Tarık karakteri de tam olarak öyle.

Filmin derinindeki o dip anlamısa o gün o çocuk aklıma; gücü ve mülkiyeti elinde tutan Süreyya gibi figürlerin aslında kendi lüks dünyalarının kölesi olduğunu, gerçek özgürlüğün ise Tarık gibi her şeye rağmen boyun eğmeyen, eğilmeyen bir orurda saklı olduğunu fısıldıyordu bana.

Ancak bu filmin bendeki asıl kırılma noktası, Cahit Berkay'ın o insanın ruhunu tırmalayan deha ürünü müziğindeydi. O melodi bende, yıllar sonra Levent Yüksel'in sesinde "Bu gece son, biraz sonra bu kapıdan son kez çıkacağım..." diye yankılanacak olan o büyük hakikati daha çokkuklen fısıldamıştı: Bir aşk, ancak onur üstünde yükselip beslenebilir. Gerçek bir bağ, tensel bir çerçevenin çok dışında, onun çok daha üstünde bir yerde kurulurdu. Onur bittiğinde, devlerin aşkı da bitiyordu.

Bir devrin ve çocukluğun vedaşı

Bu üç film; taşradan kente, fabrikadan holding gökdelenlerine uzanan bir Türkiye panoramasını ve aslında benim o televizyon karşısında büyüyen çocukluğumu özüme seriyor. Her şeyin hızla tükeildiği, duyguların derinliğini kaybettiği bu yeni "yorgunluk toplumu"nda; bu filmlerin ve o zamansız melodilerin bize sunduğu o ağır, temkinli ve gururlu anlatıları bugün çok daha iyi anlıyoruz.

Onlar sadece sinema klasiği değiller; her notasıyla, her karesiyle bizim kuşağımızın duygusal hafıza kartları. Şimdi o filmleri var eden büyük değerler tek tek o köprünün üzerinden geçip gidiyor ve bizi o zamansız silüetlerle baş başa bırakıyor. Çocukluğumun o renkli televizyon ekranından bana kalan emek, onur, vefa ve o unutulmaz melodiler, hayata karşı halen en masum sığınakmış.

AYŞE ÇELİKKAYA
a.celikkaya@hotmail.com

80'lerin sonu, 90'ların hemen başı. Evdeki renkli televizyonun karşısına kurulmuş bir çocukken, ekranda adını henüz koymadığım, ama beni oraya çivileyen devasa bir büyü vardı. O yaşlarda beni yakalayan şey sadece büyük yıldızların parlıtısı değil; her an patlamaya hazır bir dünyanın o sakin, sinemasal dinginliği. Büyüdükçe ve kırıldıkça anladım ki, o çocuk gözlerimle izlediğim sahneler aslında sinema tarihimizin en güçlü, en tematik köprüleriymiş. Türk sinemasında aşk ve erkeklik genellikle ya bükülmez bir bilekle ya da gözyaşını içine akıtan bir gururla tarif edilirken; bu filmler o iki uç arasındaki o tekinsiz coğrafyanın haritasını çıkarıyordu. Bu hikayeler sadece ekranda akıp gitmedi; Cahit Berkay'ın, Yalçın Tura'nın melodileriyle ruhu sızıp hayata ve aşka dair ilk inançlarını, ilk hayal kırıklıklarını inşa etti. Kronolojinin çarklarını geriye doğru çevirip o üç sahesere ("Devlerin Aşkı", "Selvi Boylum Al Yazmalım" ve "Bir Yudum Sevgi") yeniden bakmak, aslında kendi büyüme hikayeme de yeniden bakmak demek.

Aşkın iki yüzü ve emeğin keşfi olarak *Selvi Boylum Al Yazmalım*

1977 yapımı *Selvi Boylum Al Yazmalım*'da, o kentse kibrin tam zıddı bir yere; çamura, baraj inşaatlarına ve o bitimsiz yollara fırlatmıştı bizi. Atıf Yılmaz'ın Ali Özgentürk'ün senaryosuyla ölümsüzleştirdiği bu yapıım, modern dünyanın sunduğu o tekinsiz özgürlüğe yenik düşenlerin hikayesiydi. Dünya sinemasında Elia Kazan'ın 1951 yapımı *A Streetcar Named Desire* (Arzu Tramvayı) filminde Marlon Brando'nun sergilediği o "ham, sisteme uymayan, tehlikeli" erkeklik enerjisinin Anadolu toprağındaki tam karşılığıdır bu filmdeki İlyas figürü. Brando nasıl Amerikan rüyasının yırtık afişiyse, İlyas da Türkiye'nin o erken modernleşmesinin yaralı şoförüydü.

Hayatta hepimizin can havliyle koştuğu o radikal özgürlük arayışı, günün sonunda önümüze çok ağır bir fatura çıkarıyor. İlyas o bitmeyen yollarda, tekinsiz maceralarda kendi özgürlüğünü ararken; aslında bir kalbe demir atmanın, bir hayata sahip çıkmanın o ürkütücü sorumluluğundan kaçınıyordu. Yolun büyüü, bir bağ kurmanın ağırlığı karşısında korkakça bir sığınaktı belki de. Ve bu film bana daha o yaşlarda, bir insanın kendinden kaçarken kaybolmasının en mümkün en büyük trajedisi olduğunu fısıldamıştı

Peki ya bu filmin müziği? Cahit Berkay'ın o hepimizin kalbine kazınan ikonik tınısı, bana aşkın iki yüzünün olduğunu da göstermişti. O melodi içimde döndükçe anladım ki; sadece yakışıklılık ya da güzellik, bir aşkın devamı olmaya yetmiyordu. Kalp kırıklığının ortasında yükselen o müzik, saf tutkunun karşısına "emeği" koyuyor ve o yaşta bana ilk kez gitmenin kolaylığını, kalmanın ise ne büyük bir cesaret gerektirdiğini öğretiyordu.

De Sica çaresizliği ve bir Yalçın Tura akoru olarak *Bir Yudum Sevgi*

Ve 1984. Atıf Yılmaz'ın yönettiği, kentin o sert çeperini ve işçi sınıfını en iyi bilen usta yazar Latife Tekin'in (Fehmi Yaşar ile birlikte) kalemiyle büyüüttüğü o can acıtıcı yeraltı köprüsü: *Bir Yudum Sevgi*. Kentin çeperinde, bir fabrikada, geçim derdinin ve mutsuz evliliklerin tam ortasındayızdır. Bu yönüyle film, dünya sinemasında İtalyan Yeni Gerçekçiliği'nin babası Vittorio De Sica'nın 1948 yapımı *Ladri di biciclette* (Bisiklet Hırsızları) filmiyle

Bisiklet Hırsızları

aynı damardan beslenen başka bir akrabasıdır. De Sica, savaş sonrası Roma'sında bir bisiklet üzerinden sınıfsal çaresizliği nasıl anlattıysa; Atıf Yılmaz ve Latife Tekin de fabrikanın gölgesinde bir yudum nefes arayan o sıkışmış insanları, özellikle de o güçlü kadınları öyle anlatır.

Bendeysse bu film başka işledi. O çocuk kalbimle ve aklımla ekrandaki büyüklerin, kendi mutlulukları için başkalarını öylece geride bırakabilme, birbirini feda edebilmek rahatlığı içimi ürperti. Yalçın Tura'nın o hüzünlü notaları odama yankılanırken, televizyona bakarak aslında şunu düşünmüş olduğumu şimdi daha net seçebiliyorum: Gerçek bir sevgi, insan ne kadar çok isterse istesin, arkasında kırık kalpler bırakarak, birilerini feda ederek kuramazdı, kurulmamalıydı. Büyüklerin o cüretkar,encil düynasını izledikçe; her şeyin kimsenin canı yanmadan, sadece sevgiyle çözülebileceğine olan o çocuksu inancın ne kadar kıymetli olduğunu anladım. Kalbimi, o erkenden büyümek zorunda kalan yetişkinlerin dünyasından korumam gerektiğini daha o yaşta hissedip, o saf inanca daha da sıkı sarıldım hep.

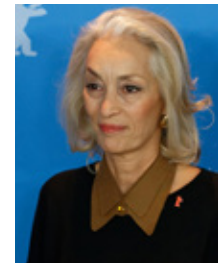
Ve filmin müziğine geleceek olursam, Yalçın Tura'nın, o yıl Altın Portakal'da "En İyi Müzik" ödülünü bileğinin hakkıyla kucaqlayan o hüzünlü film müziği renkli televizyonun hoparöründen odama yayılken, kafamda bambaşka bir dünya kuruluyordu. O dönem, dünyadaki her şeyin bir gün yoluna gireceğine, her zorluğun sadece "sevgiyle" halledilebileceğine dair sarıslmaz, masum inanç. Yalçın Tura'nın o ödüllü, muazzam bestesi ve Latife Tekin'in o gecekondulardan yükselen gri, endüstriyel yorgunluğu; benim o her şeyin sevgiyle ama illaki vefa barındıran bir sevgiyle çözülebileceğine inanan çocuksu masumiyetimle tezat bir şekilde harmanlanmıştı. Hayatın o kadar da toz pembe olmadığını ama yine de tutunacak tek dalın (yine de vefayla) örülü bir yudum sevgi olduğunu o fabrikanın gürültüsü ve o müziğin eşsiz uyumu içime kazmıştı.

TEMmuz AYINDA SİNEMANIN NABZI

ASUDE KARAGÖZ
karagozasudes@gmail.com

Temmuz ayıyla birlikte artık yazı büsbütün yaşamaya başladığımız bir döneme girdik. Bir yandan yılın merakla beklenen yapımları vizyon tarihine yaklaşıırken, diğer yandan festivaller ve sektör buluşmaları yeni projelerin geleceğine ışık tutuyor. Artık temmuz ayı klasiği olarak gelenek-selleşen ve senaryo geliştirme organizasyonlarından biri haline gelen TRT 12 Punto, bu ayın sinema gündeminde en öne çıkan başlıklardan tabii. Organizasyon hem keyifli açık hava gösterimle-riyle hem de uluslararası sinemanın gözde isimlerini de İstanbul'da buluşturmasıyla kalplere taht kuruyor. Gündemde yaz sakinliği etkisini sürdürürken bu sakinliğe heyecanlı bir perde aralayan bir diğer gelişme ise Nolan'ın henüz vizyona girmeden yankı uyandırmayı başaran filmi *The Odyssey*. Öte yandan edebiyat uyarlamalarını sevenler için *Virginia Woolf*'tan uyarlanan yeni film de vizyondaki yerini aldı. Kısacası temmuz ayı, hem sektörün geleceğine hem de beyazperdeye dair heyecan verici gelişmelerle başladı.

Hafızanın Sineması: Dora Bouchoucha Cheikhrouha

Dora Bouchoucha Cheikhrouha ise kamera arkasında çalışan bir yapımcı olmasına rağmen, son yıllarda dünya sinemasında en az yönetmenler kadar etkili isimlerden biri olarak öne çıkıyor. Uzun yıllardır Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan yükselen sinemacıları destekleyen Cheikhrouha, ortak yapıım modelleri ve festival ağıyla bölge sinemasının uluslararası görünürlüğüne önemli katkılar sağlıyor. Yapımcılığını üstlendiği *Dört Kız Kardeş* (*Four Daughters*) ise bunun en güçlü örneklerinden biri. Kaouthar Ben Hania'nın yönettiği film, iki kızını radikal örgütlere kap-tıran Tunuslu bir annenin hikâyesini belgesel ile kurmacayı iç içe geçiren cesur bir anlatıyla

yeniden kuruyor. Klasik belgesel anlatısının dışında olması filmi kurguyla kurgu dışı arasında bir sürüncemede bırakırken yaşananların ağırlığı gerçek olamayacakmış gibi hissettiriyor ve tam da aynı sebepten saf bir gerçeklikle izlen-yeni sarıyor. Profesyonel oyuncuların gerçek aile bireyleriyle aynı kadrajı paylaşması, filmin yalnızca yaşanmış bir trajediyi aktarmasını değil, hafızanın, travmanın ve yüzleşmenin sinemadaki karşılığını da sorgulamasını sağ-lıyor. Cannes'da büyük ilgi gören, En İyi Belgesel ödülünün yanı sıra Oscar adaylığı da elde eden yapıım, eleştirmenler tarafından son yılların en yaratıcı belgesellerinden biri olarak değer-lendirilirken; özellikle belgesel ile kurmaca arasındaki sınırları cesurca bulanıklaştıran anlatımı övgü topladı. Yakın olduğumuz bir coğrafyada aklımızın almayacağı acıları yaşı-yan ve tüm bunlara rağmen kız kardeşliğin ve anne-kız ilişkisinin sıcaklığını gösteren film, üzerine saatlerce konuşulabilecek birçok açıdan eşsiz bir eser.

12 Punto yeniden başladı

TRT tarafından bu yıl sekizincisi düzenlenen 12 Punto Senaryo Geliştirme ve Ortak Yapım Platformu, 12 Temmuz'da başladı. 19 Temmuz'a kadar devam edecek program kapsamında finalist projeler, uluslararası senaryo danışmanları eşliğinde geliştirilirken, yapımcılar, fon temsilcileri, festival programcılar ve satış ajanlarıyla birebir görüşmeler gerçekleştirilecek. Bunun yanı sıra hafta boyunca sinema sektörünün güncel meselelerini ele alan panel-ler, dünyaca ünlü sinemacıların katılımıyla düzenlenen ustalık sınıfları, söyleşiler ve film gösterimleri de katılımcılarla buluşacak. Bu yıl ilk kez düzenlenen 15 Temmuz Kısa Film Proje Yarışması ile kısa film projelerine yönelik özel bir alan açılırken, TRT Kısa Film Yapım Ödülü'nü kazanan altı projeye de platform kapsamında desteklenecek.

Bu yılın programını öne çıkaran başlıklardan biri ise elbette uluslararası jüri kadrosu. 12 Punto bu konuda her sene kendini geliştirmeye ve sinema dünyasının benzersiz isimleriyle bizi buluşturmaya devam ediyor. Oscar ödüllü İranlı yönetmen Asghar Farhadi, bu sene jürünün başkanlığını üstlenirken; Romanya Yeni Dalgası'nın öncü isimlerinden Cristi Puiu ve Tunuslu yapımcı Dora Bouchoucha Cheikhrouha da jüri üyeleri arasında yer alıyor. Dünya sinemasının farklı coğrafyalarından ödüllü yönetmen ve yapımcılar, yalnızca finalist projeleri değerlendirmekle kalmayıp gerçekleştirecekleri ustalık sınıfları ve söyleşilerle deneyimlerini de sinemaseverlerle paylaşıyor. Yeni bir sinemase-verlere kırmızı perdede ödül alırken izlemekle yetindiğimiz isimlerle aynı ortamda bulunma, onların tecrübelerini birinci ağızdan dinleme imkânı sunuyor. Bakalım bu isimlerin son yıl-lardaki en çok konuşulan işleri nelermiş...

Gündelik Hayatın Sessiz Devrimi: Cristi Puiu

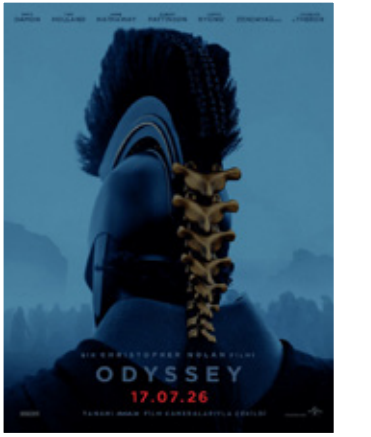
Cristi Puiu denildiğinde ise aklı yalnızca başa-rılı bir yönetmen değil, Romanya Yeni Dalgası'nı dünya sinemasının merke-zine taşıyan isimlerden biri geliyor. 2005 tarihli *Bay Lazarescu'nun Ölümlü*, sıradan bir adamın bir gece boyunca hastaneden hastaneye sürüklen-mesini anlatırken sağlık sistemine yönelttiği sert eleştiriyi gündelik hayatın neredeyse belgesel gerçekliğinde kurduğu anlatısıyla birleştiriyor. Yönetmen filmlerini çekerken bireysel bir hikayenin sınırlarını epeyce zor-layarak bize yaşadığı ülkedeki politik duruşun ne kadar kırılğan olduğuna, Romanya halkı-nın hayatı durumlarında bile baş etmek zorunda kaldıkları hükümet kaynaklı liyaketsizlik, eşit-sizlik gibi konulara izleyiciyi biraz da rahatsız ederek değiniyor. Aradan geçen yirmi yıla rağmen film, bu sebeple Avrupa sanat sinemasının en güçlü örneklerinden biri olarak anılmaya devam ediyor. Puiu, son filmi *MMXX*'de ise bu kez pandemi döneminin görünmez yarala-rını odağına alıyor. Birbirine gevşek bağlarla tutunan dört hikâye üzerinden yalnızlığı, güvensizliği ve modern insanın giderek derin-leşen kopuşunu anlatan yönetmen, yine sabır isteyen uzun planlardan ve sessizlikten besle-nen sinema dilinden vazgeçmiyor. Kimi izleyici bu tavrın Puiu'nun sinemasını hâlâ benzersiz kıldığını savunurken, kimileri ise yönetmenin biçimsel tercihlerini artık kendini tekrar eden bir üsluba dönüştürdüğünü düşünüyor. Puiu, izleyiciyi memnun etmeye çalışan değil, kendi ritmine sadık kalan yönetmenlerden biri olmayı sürdürüyor.

Cannes Film Festivali'nin ana yarışmasında ilk gösterimini yapan Fransızca yapıım, Isabelle Huppert, Virginie Efira, Vincent Cassel ve Pierre Niney gibi Avrupa sinemasının önemli oyuncu-larını bir araya getiriyor. Yeni romanı için ilham arayan bir yazarın komşularını gözlem-lemesiyle başlayan hikâye, gerçek ile kurmaca arasındaki sınırları giderek silikleştiği kat-

Vizyonda ve ufukta neler var?

Vizyon tarihine henüz günler olsa da sinema dünyasının en büyük beklentisi bu sene şüphe-siz Christopher Nolan'ın *The Odyssey* filmi. Homeros'un yaklaşık üç bin yıllık destanını beyazperdeye taşıyan yapıım, Truva Savaşı'nın ardından Kral Odysseus'un evine dönüş yolcu-luğunu anlatıyor. Ancak filmin bu kadar merak edilmesini sağlayan şey yalnızca hikâyesi değil. Matt Damon'un Odysseus'a hayat verdiği dev kadroda Tom Holland, Anne Hathaway, Zendaya, Robert Pattinson, Charlize Theron ve Lupita Nyong'o gibi Hollywood'un en dikkat çeken isimleri bir araya geliyor. Yaklaşık 250 milyon dolarlık bütçesiyle Nolan'ın kariyerinin en pahalı filmi olan *The Odyssey*, tamamı IMAX film kameralarıyla çekilen ilk büyük stüdyo yapıımı olma özelliğini de taşıyor. Yönetmenin dijital efektlerden çok gerçek mekânları ve pratik efektleri tercih etmesi, daha fragmanları yayınlanmadan filmin görsel dünyasına dair beklentiyi yükseltmiş durumda. İlk eleştiriler de bu beklentiyi boşa çıkarmayacak gibi görünüyor; Londra prömiyerinin ardından birçok eleştirmen filmi "Nolan'ın en görkemli yapımla-rından biri" olarak nitelerken, özellikle destansı ölçeği, IMAX görüntüleri ve Matt Damon'un performansı övgü topladı. Her ne kadar kimi yorumlar filmin üç saate yaklaşan süresi ve anlatısındaki yoğunluğu nedeniyle herkesse hitap etmeyebileceğini söylesse de *The Odyssey* şimdiden yılın en çok konuşulan sinema olaylarından biri olmayı başarmış durumda.

Vizyonda izlerine rastladığımız bir diğer yapıım ise Virginia Woolf'un aynı adlı romanından uyarlanan *Gece & Gündüz*. İran asıllı İngiliz yönetmen Tina Gharavi tarafından beyaz-perdeye taşınan film, 1910'ların Londra'sında kadınların toplum tarafından çizilen sınırları

Eser: Şafak Takvul

116